

Riftmer Aurél (Budapest):

A devecseri Csóron (Choron, Tsoron) család története

A devecseri Csóron család a XV-XVI. századok kiemelkedő dunántúli családja volt. Vagyona és katonai tehetsége, valamint rokonsága által, a Zrínyi és Nádasdy családokkal található egy sorban. A család múltja a XI. századig követhető nyomon az időben visszafelé, míg férfi ági kihalása 1584-ben következett be.

A család feltételezhető első említése az un. XIV. századi krónikakompozícióban található. Annak is 81. fejezetében: *.....A németek királyának hatalma révén kevély Péter király immár nem is uralkodott, hanem inkább zsarnokságakegyetlenségével elnyomva ostromozta Magyarországot. Bizonyos hitszegők, tudniillik Buda és **Devecser** beárulásából meghallotta Péter, hogy Magyarország fent mondott nemesei, azaz Viska, Bolya és Bonyha meg rokonaik azon gondolkodtak, miként állíthatnák be az országba Andrást, Bélát és Leventét Péter király ellen...*¹⁵⁰

Tehát tudjuk, a krónikából, hogy Orseolo Péter magyar király tanácsosai között 1045-ben, ott szerepelt egy **Devecser** nevű tanácsos. Mivel a Devecser név, más összefüggésben nem szerepel, hiszen Turóczy Krónikájának II. fejezetében is ez szerepel, ezt kell tekintenünk a név első felbukkanásának.¹⁵¹

Azt is tudjuk, hogy Devecser falu neve először egy 1274-es oklevélen fordul elő: *de Dewecher* alakban, ami annyit jelent, hogy devecseri. Árpád házi IV. Kun László király 1274. július 22-én kelt leve a következőket tartalmazza: *Devecseri Eymich fiának, Devecseri Márton ispánnak/” ...comes Martinus de Dewecher filius Eymich.”/ adományozta a közeli Kohár nevű földet, amely korábban királynéi föld volt /”...terram reginalem Kohar vocatam.”/.* Az adományozás azért történt, mert Devecseri Márton ispán kitüntette magát a király seregében, annak csehországi csatáiban és várostromaiban.¹⁵² Az oklevélből kitűnik, hogy Devecser falu neve, személynévi eredetű, mint ahogyan Devecser a krónikában szintén személyként szerepel. Tehát, feltételezhető, hogy annak névadója a 1045-ben élt Devecser lehetett, mint a család első őse. Feltételezhető, hogy az 1045-ben élt Devecser, a német eredetű Péc-Pécs-Pécs-Pécs nemzetségből származhatott, mert Devecser falut és annak környékét, e nemzetség egy ága birtokolta. (Lehet, hogy a Zala vármegyei Devecseréről van szó.)

A Pécz nemzetség helyi birtoklását támasztja alá, hogy a közeli Kamondon említik 1425/33 között, továbbá a Pécz nemzetség feltűnik Tula és Kajár településen is. Ezen települések a Sokoróaljában kerültek el. Okleveles említések szerint, a nemzetség innét települt szét a tatárjárás előtt. E nemből való I. Lukács az első oklevelesen kimutatható olyan személy, aki e vidékről eltelepült. Ő 1232-ben a Dráván túl bukkan fel. A nemzetség megtelepszik Zala, Nyitra, Somogy, Szabolcs, Veszprém megyékben és a Dráván túl is.¹⁵³

¹⁵⁰ Kristó Gyula: Az államalapítás korának irott forrásai: Szeged 1999. 392-393. oldal.

¹⁵¹ Nagy Iván: Magyar Nemes Családok /Devecseri család címszó/.

¹⁵² Veress D.Csaba: Devecser évszázadai: Veszprém 1996. 19. oldal.

¹⁵³ Veress D.Csaba: Uo. 18. oldal.

A Devecseri család következő tagja azon **Tiborc** vagy **Tibor** lehet, aki Nagy Iván szerint 1206-ban országbíró volt. A szakirodalmat áttekintve, 1206-ban nem volt Tiborc vagy Tibor nevű országbíró /udvarbíró /, de királynéi udvarispán /udvarbíró / 1205-1206-ban, valóban egy nemzetségét meg nem jelölő Tibor volt, aki egyben Fejér vármegye ispánja is volt.¹⁵⁴

Tehát, ha hinni lehet Nagy Ivánnak, akkor a Devecseri család már a XIII. század elején országos méltóságra emelkedett. Viszont, hogy ezen Tibornál nincs nemzetségnev megemlítve, alaposan megkérdőjelezheti a Pécz nemzetségből való eredeztetését, hiszen más tisztségviselőknél, szinte minden esetben megadják a nemzetségnevet is, az ezen időben íródott oklevelek.

Bár Devecser egy a XI. században élt személy neve volt, és 1274-ben Devecserinek írja magát a család, nincs kizárva, hogy nevüket még is a falu után kapták. Én elfogadom a Pécz nemzetségből való eredeztetését a családnak, mivel Devecserben a Pécz nemzetség birtokolt, mint például a Cseh, Cser és Bakos családok. Ők a Pécz nemzetség „Devecseri” ágát képezték. Megjegyzendő, hogy Zala vármegyében is volt egy Devecser nevű település, ami zavart okoz az azonosításban. Azt viszont el kell ismernem, hogy a Devecseri Csóron családdal kapcsolatban nem ismerek olyan oklevelet, ahol a családot Pécz nembélinek írták volna.

Ezt követően, a jelen tudásunk szerint, az oklevelek a már említett 1274-ben kelt oklevélig (Gutkeled nembeli István fia Miklós országbíró oklevele), hallgatnak a családról. Az említett oklevélből tudjuk, hogy a XIII. század közepén élt egy **Devecseri Eymich /Imre/** nevű nemes ember, aki ekkor királyi kiküldött, akinek fia volt, **Márton**, aki 1293-1298 között, Pécz nb. Apor országbíró, alországbirája lett és így a család megint országos méltósághoz jutott.¹⁵⁵

Devecseri Eymich 1274-ben még Gutkeled nembeli Omodé vasi ispán felsőlindvai várnagyaként kapta meg a Devecserhez közel fekvő Kohár birtokrészét a IV. László király csehországi háborújában való részvételéért.¹⁵⁶

Devecseri Eymich /Imre/-nek testvére volt **Emin (felesége Köcski Dénes nővére)**, akinek fia **Gyula (felesége Dörögdi Pál fia István lánya)**, aki fiúkat hagyott maga után. Talán az ő fia **László**, akinek hatalmaskodásáról olvashatunk 1319-ben, és aki 1325-ben elhalálozott, mert ekkor özvegyét említik.¹⁵⁷

Koppány Tibor: Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében: Veszprém megyei múzeumok közleményei 6/1967 117 - 149. oldal.

Borovszki Samu: Magyarország vármegyéi és városai: Győr vármegye. 25, 270 és 421. oldal.

¹⁵⁴ Fügedi Erik: Ispánok, bárók, kiskirályok: Budapest 1986. 93- 101. oldal.

¹⁵⁵ Veress D.Csaba: Uo. 19. oldal.

¹⁵⁶ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995) A devecseri kastély reneszánsz kőfaragványaiIII: Történeti adatok 97. oldal

¹⁵⁷ SZÓCS TIBOR: Egy (nem) tipikus alországbiró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

Devecseri Márton alországbíró pecsétje. Márton 1293 és 1297 között, urának, Pécz nembeli Apor országbírónak a címerét vetet fel.¹⁵⁸

Devecseri Márton 1250 körül született. Neki volt testvére **Devecseri János**.

Devecseri Mártonnak 54 oklevele ismert. Ezekből azomban életéről nem tudunk meg semmit. A rá vonatkozó első oklevél II. András első feleségének, Fennena királynénak 1295. évi oklevele, amiben Emych fia Mártonnak írják. Pecsétje alapján tekintik Pécz nembélinek, de pecsétje Apor országbíróé. Ezért vitatják sokan a család származását. Erről a problémakörrel részletesen írt Szöcs Tibor.¹⁵⁹

„Az 1293. évi levélben közhelyszerűen említett „érdemes szolgálatok” milyenségéről nincs tudomásunk, de abból, hogy a cseh betörés idején, vagyis 1273. augusztus – október folyamán a Vas megyei Felsőlendva várnagya volt, talán valamilyen hasonló kisebb katonai-igazgatási posztot feltételezhetünk. IV. László 1274. évi oklevelének az elbeszélése szerint, amikor a cseh király (II. Ottokár) serege sok határmenti várat és erősséget elfoglalt, akkor Márton lendvai (in castro Lyndua) várnagyként velük csatázva megvédelmezte a várat, ahol 4 szervienseit (az ország nemeseit) meggyilkolták, és ebben az összecsapásban Márton is komoly sebet szerzett. Mindezekért a király egy Veszprém megyében lévő, Kohár (Kohar) nevű királynéi földet adott Izabella királyné beleegyezésével Mártonnak, ami (mint a határjárásból kiderül) a nyugati irányból határos volt Márton Devecser (Dewecher) nevű öröklött földjével. Az adományt Izabella királyné is megerősítette,⁴⁶ majd a nagyobb biztonság kedvéért Márton megerősítette III. Andrással is 1291-ben, illetve annak feleségével 1294-ben. Ennek ellenére leszármazóinak mégis meggyúlt vele a baja: 1340 és 1359 között többször, többen is megpróbálták elperelni tőlük, 1351-ben maga Erzsébet anyakirályné. Kohárt mindazonáltal még 1488-ban is a devecseri Csoron család, a familia leszármazói kezén találjuk. Márton birtokszerzési taktikáját később is az határozta meg, hogy Devecserrel szomszédos területek kerüljenek hozzá, sőt, Devecser nem általa bírt részei is. 1280-ban a veszprémi káptalan oklevele szerint 22 márkát hitelezett devecseri nemeseknek, akik ezért cserébe elzálogosították neki 18 évre a Devecserben bírt birtokrészüket. 1298-ban nem történt meg a visszafizetés, legalábbis erre következtethetünk abból, hogy 1315-ben Márton egyik fia (akinek a neve az oklevélben nem vehető ki tisztán) megerősítette a veszprémi káptalan előtt ezt a zálogba adást és az ott olvasható határleírást. A devecseri birtokrészt elzálogosítóit (Farkas fia Ágoston és a fivérének a fiai, Balázs és fivére: Privarth [?], Mihály fiai: István, János, Péter és Miklós) azonban nem tudjuk elhelyezni Márton alországbíró családfáján, ezért azt sem tudjuk, hogy rokonok voltak-e Mártonnal, vagy sem (az 1280. évi záloglevél mindenestre nem utal rokoni kapcsolatra). Amikor III. András 1290-ben elnyerte a koronát, akkor a környezetében ott találjuk Mártont is. A király 1293. évi adománylevele szerint már a koronázása előtt is a hívének számított, onnantól kezdve,

¹⁵⁸

Címerhatározó/Devecseri

címer:

https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%A1roz%C3%B3/Devecseri_c%C3%ADmer

¹⁵⁹ SZÖCS TIBOR: Egy (nem) tipikus alországbíró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

hogy András bejött az országba (a tempore introitus nostri in regnum Hungarie post et ante coronationem nostram teljesítette a szolgálatokat). Egy 1297. évi adománylevél pedig külön kihangsúlyozta, hogy az András trónralépte körüli időkből nullis suasionibus, vagyis senkinek sem a tanácsára, hanem magától állt ki a király mellett. Az 1297. évi adománylevél azt is hozzáteszi a koronázás ideje körüli szolgálatok kapcsán, hogy „egyes meg nem nevezendő, de jól ismert személyek” (per quosdam eciam non nominandos, sed tamen satis notos), akik a király ellen is törtek, sok kellemetlenséget okoztak Mártonnak, pusztítván a vagyonát és öröklött birtokait. Hogy kikre gondolt itt a szöveg, nem tudjuk biztosan, mindenesetre kézenfekvőnek tűnik a Nyugat-Dunántúlt uraló Kőszegiekre gondolnunk. Márton az Albert osztrák herceg ellen 1291 nyarán folyó hadjáratban kitüntette magát a családjával együtt. Márton ott volt Bécs augusztusi ostrománál is, ahol a város környéki (sub castro civitatis Wienne) egyik összecsapás során az unokatestvére, Emin fia Gyula életét vesztette. Mártont és fivérét: Jánost, illetve a Bécs alatt elhunyt Gyula fiait Kohár birtokában, 1293. március 21-én pedig megkapta a királyi gajdosok (fűvósok) Bogdány nevű földjét, ami történetesen ismét szomszédos volt Márton Devecser nevű öröklött birtokával. Ez az oklevél az utolsó olyan forrás, ami még Márton alországbírósa előtt született.”¹⁶⁰

Márton alországbíró (viceiudex curie) nem Apor országbíró, hanem maga a király nevezte ki az alországbírói posztra. Az alországbíró eljárási köre úgy működött valaki a királyi kúriába a királyhoz ment ítéletért, akkor ügye nem az uralkodó, még csak nem is az országbíró, hanem annak helyettese elé került automatikusan, aki a király nevében járt el. Az alországbíró természetesen felterjeszthette a pert a király személyes jelenléte elé. Az országbíró ekkor kihagyták a „fellebbezési láncból”, neki közvetlen bírói feladatai nem voltak. Alországbírói tevékenységét most itt nem kívánom részletezni.¹⁶¹

Ezen Devecseri Márton már várúr volt, mert a Pozsony megyei Vöröskő várának a felét birtokolta a hozzá tartozó birtokokkal együtt. Ezen várirtokhoz feltehetőleg az 1290-es évek elején juthatott hozzá. Ezen várirtok azonban Trencsényi Csák Máténak az útjában állt, így az tőle 1296. április 7-én megvette 200 márkáért és egy olyan páncélért amit a lovászmester is hord, a birtokát képező várföldekkel együtt Devecseri Eimech fia Márton-tól¹⁶² Ezen várföldek a következő falvakban voltak: Cheztey, Ujfalu, Dumbó, Vista, Kisfalud, Cospolva, Torcha, Kerechus, Latkfolva, Hoisufolu, Zubuh, Sivos, Kethena és Kewrtveles.¹⁶³ Ez valószínűleg kényszereladás volt.

Nem jut azonban erre a sorsra a már említett Kohár falu, mert a család XVI. századi kihaltáig birtokolja. Kohár sohasem tartozott a mai Devecser községhez, hanem annak határában, valahol Berénd, Kolontár és Szék körül helyezkedhetett el. Devecseri Márton birtokai Devecser és Koháron kívül, Devecser és Pápa közt elterülő területen voltak, mint egy 5-6 falu (pl. Udald, Apácasomló) a Vöröskői váruradalmon kívül. Devecserben már udvarházat is épített.¹⁶⁴ Bár a Vöröskői váruradalom eladását ismerjük, annak megszerzésének körülményeit én nem tudom.

III. Endre magyar király a somogyvári monostor kegyuraságát 1297-ben Márton alországbíróra és örökösére ruházta.¹⁶⁵

¹⁶⁰ SZŐCS TIBOR: Egy (nem) tipikus alországbíró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

¹⁶¹ SZŐCS TIBOR: Egy (nem) tipikus alországbíró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

¹⁶² Kristó Gyula: Csák Máté: Budapest 1986. 62-63. oldal.

¹⁶³ Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai: Pozsony vármegye. 43. oldal.

¹⁶⁴ Veress C. Csaba: Uo. 19. oldal.

¹⁶⁵

Címerhatározó/Devecseri

címer:

https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Devecseri_c%C3%ADmer

Érdekesség, hogy királyi alapítású monostor a legritkább esetben került nemzetségi tulajdonba. Erre a somlővásárhelyi szent Lambert apácakolostor lenne az egyetlen példa, amelyet III. András 1297-ben egy birtokcsere következtében Devecseri Emőd (Eimich) fia Márton alországbírónak adott. Az oklevelek Devecseri Csóron Jánosnál kerültek elő 1570-ben. Végül az oklevelet egy per során 1574-ben, 16. századi hamisítványnak nyilvánították.¹⁶⁶

Márton utolsó ismert felbukkanása 1297. december 28-ra tehető.

Márton apjától kezdve a család, egészen a kihalásáig, folyamatosan soron követhető.

Devecseri I. Márton fiai, **Devecseri I. Miklós**, **Devecseri I. Imre**, **Devecseri István** és **Devecseri András**. Az egyik fiú 1315-ben tűnik fel egy oklevélben.

Devecseri András fia volt **II. Devecseri János**.

Devecseri I. Miklós fia volt **II. Devecseri Márton**. Ő és nagybátyjai valami miatt pénzzavarba kerültek. Márton fiainak: Miklósnak és Istvánnak, továbbá Miklós fia Mártonnak, hogy „az őket jelenleg szorító szükségüktől hajtva” (urgentibus quibusdam eorum necessitatibus ipsis ad presens imminentibus) eladták 100 budai márkáért Becsei Töttösnek és Vesszősnek a Bars megyei Udal birtokot, amit apjuk még egy 1296. évi per során szerzett meg. II. Devecseri Márton 1355–1356 folyamán királyi ajtónálló volt. Mivel 1348-ban Becsei Töttös ajtónállómester volt, nem lehetetlen, hogy Márton a posztját már korábban is viselte.

Devecseri II. Márton fia **Devecseri II. Miklós** és **II. Imre**.

Anjou Nagy Lajos magyar király uralkodása alatt történik, hogy Devecseri II. Imre lányát, **Devecseri Ilonát** a király 1373-ban fiúsította, annak ellenére, hogy Devecseri Imrének, volt negyed fokon belüli, élő férfi családtagja, azaz törvényes örököse. Így Ilonát az uralkodó, a törvényes örökös kizárásával fiúsította.¹⁶⁷ Devecseri II. Imre ekkor Kont Miklós nádor familiárisa volt. Devecseri II. Miklós és II. Imre 1368-ban osztoztak meg Devecser, Kohár és Ug birtokokon.¹⁶⁸

Kortrásuk volt, de a családfán nem helyezhető el *Devecseri Lőrinc fia Jánost* és *Devecseri Herrald fia Miklóst*.¹⁶⁹

Devecseri II. Miklósnak pedig fia volt Devecseri János, aki először írja magát, **Devecseri Csóron Jánosnak**.¹⁷⁰ Ő 1364-ben szerepel először oklevélben. 1368-ban a bakonybéli apátsággal Ug

¹⁶⁶ Századok – 2003, TANULMÁNYOK: Tóth Endre: Hoholt - Hahót. A jövevény nemzetségek eredetéhez

¹⁶⁷ SZÓCS TIBOR: Egy (nem) tipikus alországbíró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

¹⁶⁸ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

¹⁶⁹ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

¹⁷⁰ Nagy I., Véghely D., Nagy Gy.: Zala vármegye története: Oklevéltár

birtoka miatt folytatott perben írták le pontos Csóron János származását: Devecseri Márton fiai, Imre és Miklós közül az utóbbi fia volt.

A Csóron ragadványnév mivel az a családra az 1370-es évek végén ragadt, talán arra utalhat, hogy az uralkodó, jogos örökségétől megfosztotta őket. Ragadványnévként a későbbi családnév, bár különböző módon torzított alakban: 1373-ban „Csoronga” és „Cserengia”, 1378-ban „Churumpa”, 1389-ben „Choromp” formában szerepel. Az 1378. évi oklevélben Devecseri „Churumpa” János maga, fiai és anyja nevében bizonyította a veszprémi káptalan előtt, hogy leánytestvére, Miskei Antal felesége részére kiadta a neki járó hitbért és jegyajándékot. Ott felsorolt fiai közé tartozhatott az 1387-ből ismert **Devecseri Antal** mester, Bebek Imre nádori jegyzője. Devecseri Antalról több adatom nincsen. Devecseri János fia volt „**Churumpa**” **Domonkos**, aki 1409 és 1411 között János és István nevű fiaival együtt Somlyó-hegyi szőlőbirtokos is volt. **Csóron Domonkos fia Jánost** 1441-ben említi egy oklevél, ami megerősíti rokonságát Devecseri Csóron Lajos veszprémi alispánnal. Ezen oklevélben végrendekezett Lőrinc devecseri plébános előtt. 1461-ben, amikor Devecseri „**Chorok**” **János fia Kálmán fiai: Gergely és Tamás** kiegyeztek **Devecseri „Cjorok” Pál** leányának örökségén. Néhai Pál egyébként szintén „Chorok” Kálmán fia volt. A veszprémi káptalan előtti egyezség szerint Gergely és Tamás átadták unokatestvérüknek devecseri kúriájukat az ahhoz tartozó birtokrészsel, az attól északra fekvő Kisfaluddal, unokatestvérük, Gyomoréi Gergely pedig lemondott a Csóron család vagyonára vonatkozó jogáról. Az 1461-ből fennmaradt oklevél szerint tehát a család addigi, ismeretlen helyű és formájú devecseri kúriája a leányági rokon Gyömöreiek birtokába került, akik így lettek a település egy részének urai. Ebből az oklevélből tudható az is, hogy az 1333-tól egyházas helyként említett Nagy- vagy Egyházasdevecser mellett létezett Kisfalud vagy Kisdevecser, amely a Torna vizén túl, attól északra terült el. Az 1461-ben kötött birtokegyezésben szereplő Gergely szerintem nem azonos azon Csóron Gergellyel, aki 1476 és 1484 között töltötte be Zala megye alispáni tisztségét, miközben 1482-től egyben veszprémi alispán is volt.¹⁷¹

Meg kell jegyezni, hogy a források fordításai és így a fordításokat használó irodalmak is a Márton-Mihály és Lajos-János-László neveket, rendre keverik. Így ha valaki jelen munkám olvassa, az a fent leírtakat, vegye figyelembe. Viszont a személyek azonosítását elősegíti, hogy a velük foglalkozó művek, mindig megjelölik tisztségüket is.

A fiúsítás és Csóron ragadványnév ellenére, a Devecseri Csóron család egyik ága (későbbi bárói ág) megőrizte vezető szerepét Veszprém vármegyében. Így Devecseri II. Miklós fia Devecseri Csóron János fia **Devecseri Csóron Lajos /László/**, 1439-ben, veszprémi alispán lett, majd fia **Devecseri Csóron Gergely** 1461-1484-ig Zala vármegye alispánja, 1478-1484 között pedig veszprémi alispán volt, a mindenkori veszprémi püspök, mint főispán mellett.¹⁷² Ez azt is jelenti, hogy a család folytonosan a veszprémi püspök familiárisa. Gergely a veszprémi püspök mellett, Kinizsi Pál familiárisa is volt, és mint ilyen, valószínűleg részt vett annak hadakozásaiban is.¹⁷³ Gergely a devecseri kúriát emeletessé építette át. Ez a környék egyetlen emeletes kúriája.¹⁷⁴

¹⁷¹ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

¹⁷² Veress D.Csaba: Uo. 20. oldal.

¹⁷³ Koppány Tibor: A Devecseri kastély kutatása: Építés és építészettudomány XV.köt.1-4.szám. 267.oldal.

¹⁷⁴ Tanulmányok / Koppány Tibor: A közép-Dunántúl reneszánsz építészet

Gergelynek volt minden valószínűség szerint húga **Devecseri Csóron Kata**, aki *enyingi Török Ambrus* felesége lett. Férjével együtt Mátyás királytól 1473-ban, királyi adományként kapta Devecser, Pápa, Ugod és Gesztes /Várgesztes/ várakat és uradalmakat, oly módon, hogy ha fi ág kihal, azt leányág is örökölheti. Nem valószínű azonban, hogy őket a fenti birtokokba be is iktatták, mert a következő évben azok már a Szapolyaik tulajdonát képezték. Várgesztes csak 1517-ben tűnik fel az enyingi Török család kezén, mikor azt Török Imre nándorfehérvári bán birtokolta.¹⁷⁵

A szakirodalomban viszont vitatott ez a házasság. A devecseri kastély és építetői történetével kapcsolatban érdemes megemlíteni egy a helytörténeti és családtörténeti irodalomban gyakran előforduló, azonban hamis oklevelet. Évszáma alapján 1473-ból származik, s aszerint a pozsonyi káptalan akkor írta át Mátyás királynak Enyingi Török Ambrus és felesége, devecseri Csóron Katalin számára szóló adománylevelét Pápa, Ugod, Gesztes és Devecser váráról és az ahhoz tartozó, név szerint felsorolt 16 településről, valamint 62 részbirtokról. Az oklevél 18. századi hamisítvány. Török Ambrusnak nem volt Csóron Katalin nevű felesége, mint ahogyan a Csóron családnak sem volt a 15. század utolsó negyedében Katalin nevű tagja, Devecserben sem volt vár. Az oklevélben felsorolt települések az Esterházy család pápai grófi ágának az 1700-as évek közepén birtokolt falvai és részbirtokai voltak.¹⁷⁶

Feltehetőleg Gergely, vagy fia **Devecseri Csóron III. Márton /Mihály/** volt az, aki a devecseri udvarházat, várkastéllyá kezdte kiépíteni. Devecseri Csóron III. Márton 1488 és 1502/1505 között szerepelt az oklevelekben.

Ezen Márton, a XV. század utolsó évtizedeiben Veszprém vármegye 4. (máshol 11.) leggazdagabb középbirtokos nemese volt. Hunyadi Mátyás 1488-as „hadiadó” összeírásakor Devecseren udvarházat birt, továbbá Devecserben volt 18, Kamondon 12 és Koháron 3 jobbágyportája.¹⁷⁷

Egy jobbágyporta 1-3 jobbágycsaládot jelent. Egy háznépre 5-6 főt lehet számítani a középkor folyamán. Így a birtokain élők száma 160 és 500 fő között mozoghatott. Ha hozzáveszem, hogy ugyan ezen összeírás máshol még újabb 7 jobbágyportát ír a számára, akkor birtokainak száma elérte a 40 jobbágyportát, ami 200 és 720 fő közötti lakóságot feltételez. A 7 újabb jobbágyportát, felesége hozományának kell tekinteni, aki Balatonarács-Balatonfüred térségében hozott számára újabb birtokokat, továbbá birtoka volt még Kisfalu-ban is.¹⁷⁸ A hadiadó szerinti jobbágyok száma így 40 és 120 jobbágy között mozgott. Így a királyi seregbe, 3 íjjászt kellett kiállítania. Az a tény, hogy birtokai devecseri udvarházának közelében feküdtek és nem szétszórta az országban, igen jelentős gazdasági erőt kölcsönözött neki. Továbbá kegyura volt a devecseri Szent György templomnak, aminek családja a XIV. század óta volt kegyura. 1470 és 1490 között devecserben, a Torna patak árterének egyik szigetszerű kis magaslatán álló családi udvarházát, jelentősen kibővítette. A kúriát ekkor már feltehetőleg körülárkolták, és védelmet is nyújtó kerítéssel, esetleg fapalánkkal övezték. Minderre maga a kutatás során megtalált épület utal, valamint az a kevés, kőből faragott, elszedett, késő gótikus ajtó- és ablakkeret darab, amely a

Ars Hungarica, 1984 (12. évfolyam, 1-2. szám) 2. számTanulmányok: Koppány Tibor: A közép-Dunántúl reneszánsz építésze

¹⁷⁵ Kiss Gábor: Várak, várkastélyok.....:266, 470, 522. oldalak.

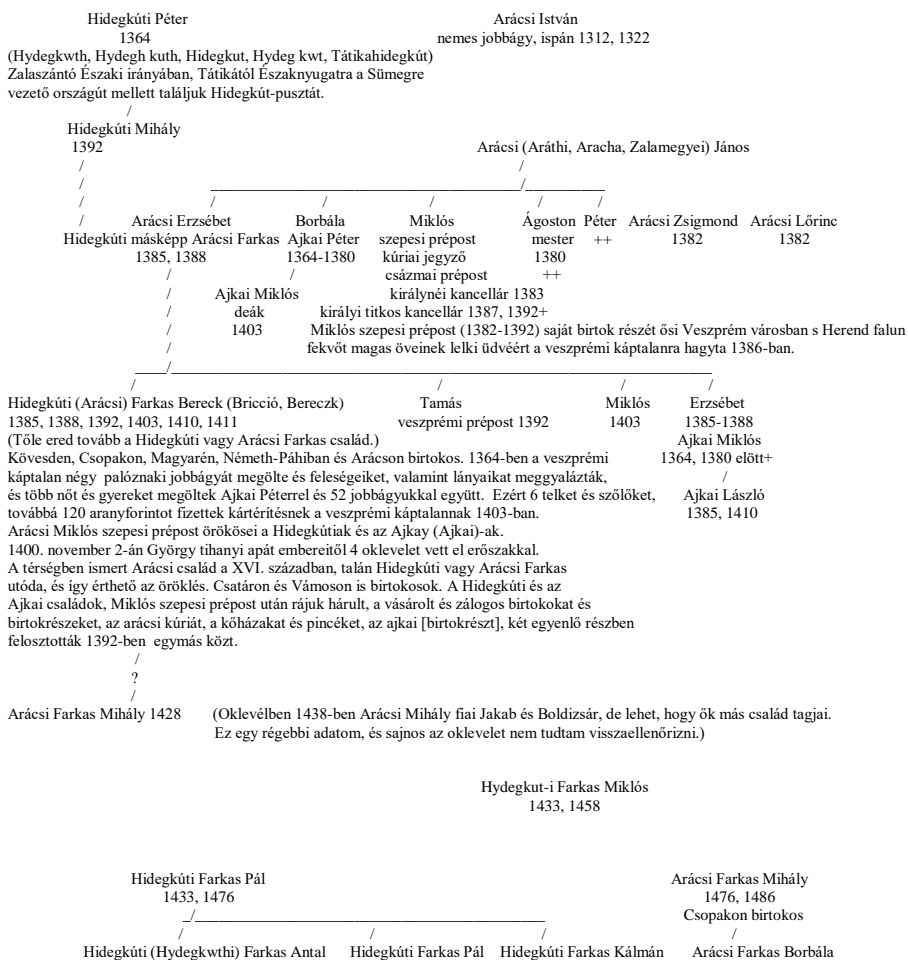
¹⁷⁶ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995) 99. oldal

¹⁷⁷ Veress D.Csaba: Uo. 20. oldal.

¹⁷⁸ Koppány Tibor: Devecser Esterházy-kastély Tájak, korok,múzeumok kiskönyvtára 448. 2. oldal.

főépület reneszánsz toldásából, másodlagos befalazásból került elő. Az építkezést lehet, hogy már Devecseri Csóron III. Márton édesapja kezdte meg.¹⁷⁹

A családnak malmaik voltak a Torna patakon, a 15. század elejétől pedig szőlőik voltak a közeli Somlyó hegyén. Az utóbbiakhoz Devecseri Csóron III. Márton további jelentős területű szőlőt kapott feleségével, a Hidegkúti vagy más néven Arácsi Farkas családból származó Borbálával a mai Balatonfüredbe olvadt Arácson.¹⁸⁰ br. Csóron János 1584-ben végrendeletében Arácsi Mihály 4 gyerekét rokonának írja és végrendeletében megemlékezik róluk. Az Arácsi család családfája csak hézagosan állítható össze.

¹⁷⁹ Veress D.Csaba: Uo. 21. oldal.

Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

¹⁸⁰ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

1476-ban már oklevélben szerepelt
1487-1489 veszprémi alispán Kinizsi Pál mellett
tihanyi várnagy 1495

1476, 1492
várnagy

1476, 1504 (?)

Devecseri Csóron III. Márton
Kb. 1460 - 1488 előtt – 1502/1505+

Hidegkúti Farkas Lajos
1498

Hidegkúti (Hydegkúth) Farkas László
1488, 1492, 1498, 1511

Arácsi Imre
1499, 1504

Arácsi Mihály
1548-ban szőlőbirtokot ad el.
1584
/
4 gyerek
1584

Miklós szépei prépost kir. cancellár Aráthi János fia, nővéreivel Erzsébet—Hidegkúti Farkasné s Borbála — Ajkai Péternével Aráthnak (Zalában) felét bírta; másikat a tihanyi apát 1385 táján, mint chazmai (csázmai) prépost maga — s testvére Agoston mester — s nővérei számára Veszprémben adományt kapott Lajostól (Nagy Lajos király) 1382-ben. 1388-ban szerezte meg Arács egy újabb részét Miklós szépei prépost és testvérei. A veszprémi templom Szent Miklós oltára volt a miséző helye.

Úgy tűnik, hogy a régi Arácsi család kihalt 1392 körül. A később feltűnő Arácsi, Hidegkúti, Arácsi Farkas, Hidegkúti Farkas, Hidegkúti Arácsi Farkas családnévű személyek, Hidegkúti másképp Arácsi Farkas és Arácsi Erzsébet utódai.¹⁸¹

Devecseri Csóron III. Márton 1502 előtt hunyt el.

¹⁸¹ Sümeghy Dezső: Sopron vármegye levéltárának Oklevél-gyűjteménye. I. rész: középkori oklevelek 1236-1526 (Sopron, 1928) 205. oldal

Pauer Imre szerk.: Értekezések a Történeti Tudományok köréből 21. kötet (1905-1908), 3. Erdélyi László: A tihanyi apátság kritikus oklevelei. (1906)

Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

Hidegkúti Mihály: Hidegkút története

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/hidegkut/hidegkut_tortenete/pages/005_a_falu_tortenet_e.htm

https://mi.abtk.hu/images/gyujtemenyek/regeszta-mutatok/masodik-sorozat/fiok_144._a-i-10._szemely_erzsebet_-_f.pdf

<http://monasterium.net:8181/mom/HU-MNL-DLGYUJ/MAGNMTQ10/115813/charter>

Török Márta doktori értekezése ELTE BTK

<http://doktori.btk.elte.hu/hist/torokmarta/diss.pdf>

Faragó Dávid: Minden a házasságon múlik? Avagy ki volt Istvánffy Miklós, a magyar Livius ismeretlen sógora? <https://ujkor.hu/content/minden-a-hazassagon-mulik-avagy-ki-volt-istvanffy-miklos-a-magyar-livius-ismeretlen-sogora>

Faragó Dávid: A Gorbovai/Izsákfalvi Márk család története a 15–16. században: TURUL, XCIII. évfolyam, 2020. 4. füze

Századok – 1869 Garády: A Hazai Okmánytár II. kötetének ismertetése, 183 és 188. oldal

Újhegyi Béla: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig 1. A-H - Történeti, nép- és földrajzi könyvtár 52. (Temesvár, 1892).I. Okiratok által hitelesített nemzetségek, 51. oldal

Szántó/Zalaszántó hely,- és a Szekér familia családtörténetének kutatása: Eltűnt települések (Kovácsi, Hidegkút, Vátka, Tátika)

<http://zalaszantoiszeker.hupont.hu/41/eltunt-telepulesek-kovacsi-hidegkut-vatka-tatika>

Lányi Károly: Magyar Catholicus Clerus érdemeinek történet-igazolta emléke (Pozsony, 1848), Első korszak: Tárgyi átnézet

Balatonfüred és Balatonarács története - A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 14. (Veszprém, 1999), III. Középkor (Rainer Pál)

Lichtneckert András: Az arácsi szőlőhegy és szőlőhegyi önkormányzat története: Doktori (PhD) értekezés, Debrecen, 2007.

Karlinszky Balázs Péter: A veszprémi káptalan a középkorban. A veszprémi székeskáptalan középkori birtokai: Doktori (PhD) értekezés, Piliscsaba, 2013.

Márton fia volt a család talán legkiemelkedőbb és igen változatos életutat bejárt tagja, **Devecseri Csóron András** /?- 1508-1551 őszén+/ Egyesek szerint András, Szlavóniában született.¹⁸² Egyes művekben a Zala vármegyei Ábrahám pusztával kapcsolatban egy 1544-es dátumhoz kötve, Endrének nevezik.¹⁸³ Csóron Andrásról az első híradás 1508. június 8-áról szól. Ekkor, ugyan is II. Lajos ifjabb király koronázásának napján, Székesfehérváron összeverekedett Bakócz Tamás esztergomi érsek embereivel. Más forrás szerint ez az összecsapás nem Székesfehérváron, hanem Somlyó várában történt. Mivel ez a tette felségsértésnek minősült, mert a koronázás napján történt, II. Jagelló Ulászló király megfosztotta birtokaitól és azt az érseknek adta át. Abból kiindulva, hogy ekkor már, mint nagykorút veszik számításba, valamikor 1488/93 körül kellett legkésőbb születnie. Feltehető, hogy ezt követően 1508 és 1521 között a család régi patrónusának, a veszprémi püspöknek volt familiárisa. Veszprém püspöke ekkor Várady Pál. Erre utal későbbi pályafutása is. András az 1510-es évek végén Veszprém vármegye országgyűlési követe, 1520-1523 és 1525-1526-ban veszprémi alispán sümegi várnagy.¹⁸⁴ Egy 1521-ben, kérvényben fordult Jagelló II. Lajos magyar királyhoz, hogy birtokait visszakapja. Leírja ekkor, hogy birtokait, köztük Devecsert is, 1514-ben a nemesség ellen lázadó parasztok elpusztították. /Ezt a devecseri feltárások igazolták is./ A király méltányolta kérését, és összes birtokát visszakapta.¹⁸⁵ Talán a Soós Demeter marhahajcsár vezette paraszthad elleni környékbeli harcokban érdemelte ki a bűnbocsánatot, bár erről a források hallgatnak. A király azonban kegyeibe fogadta és nem csak birtokait adta vissza, hanem 1523. május 4-én Buda várában kelt címeres levelében, címert és pallósjogot adományozott neki, valamint **Miklós** és **Boldizsár** fiainak. Címere a következő: A pajzs udvarában balra haladó szarvas, azon egy kis állat, feltehetőleg kutya. A sisakdísz 5 strucztooll.¹⁸⁶ Tudjuk továbbá, hogy a családot, harmadik fia, a báróságra emelkedett **báró Devecseri Csóron János** vitte tovább. Ezen János, feltehetőleg 1523 után születhetett, mert neve nem szerepel a címereslevélben. Három fián kívül, volt még több lánya is. **Frakszina**, báró gersai Pethő Benedek felesége lett, továbbá **Zsófia** és **Anna, Dorottya**. Felesége révén pedig a Nádasdyak rokona volt.

Devecseri Csóron Andrásról a források azt írják, hogy felesége révén a Nádasdyak rokona.

A rokonság valószínűleg úgy képzelhető el, hogy feleségének testvére egy Nádasdyval kötött házasságot, esetleg a Nádasdyakkal házasodó unokahuga volt.

Csóron András felesége **Csákfalvi (Izsákfalvi) Margit**. Izsákfalvát másképpen Sákfalvának, vagy Csákfalvának is írják. Házasságuk 1520-as években köthetett. Margit első említése 1532-ből történt, de ekkor már éltek gyermekeik, István (Miklós) és János.¹⁸⁷ Ma Csákfalva Celdömölk része. Második felesége talán Lengyeltóti Gáspár (Szigliget ura) lánya Mária, de a második feleség lehet, hogy csak legenda.

¹⁸² Veszprémi Napló, 2016. július (72. évfolyam, 153-178. szám) 2016-07-11 / 161. szám: Czeidl József: Csóron András legendája

¹⁸³ Egyetemes Magyar Encyclopaedia 4. Asaba-Azzolino, Á-Ázsiai társaságok (Pest, 1862) Ábrahám

¹⁸⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 261. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995) 15. oldal.

¹⁸⁵ Veress D.Csaba: Uo. 22. oldal.

¹⁸⁶ Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad címerei a Magyar Országos Levéltár Címereslevelein: Corvina Kiadó 1987: 245. oldal.

¹⁸⁷ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 281. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

Nádasdy Gáspár

Serényi Erzse

/

Nádasdy László (1472.)

Sankfalvi Katalin (Sankfalva = Sákfalva??)

Talán Sankfalvi István lánya (Talán ez az István kap Pozsonyban címerlevelet 1455-ben.)

...../.....

/

/

Nádasdy Ferenc

Nádasdy László

1/Véssey Orsolya +

horhidai Ebres Ilona

2/enyngi Török Orsolya/ Anna / (Nádasdy Darabos ág.)

Gorbovai (Gotoi, Gorbai, Gorbóway Literáty) Izsákfalvi Márk deák¹⁸⁸

1460, 1475, (1542 oklevél említi) 1552.02.08 után+

Feltehetőleg a Délvidékről a török elől menekült. Eredetileg valamelyik délvidéki főúr szolgálatában lehetett. Nem tudom kötni se a Korbáviai (Gorbovai), se a Gorbóbai Fancs családhoz.

Egy 1482-ben kelt oklevélben I. Mátyás (1458–1490) udvari familiárisaként említik (*aule nostre familiaris*).

Orsolya asszony kezével együtt szerezte meg 1475-ben a Rumi család pereskei birtokrészét (Veszprém m.), amelyről 1486-ban 350 forint kártérítés ellenében mondott le egykori sógora, Jób javára. Márk deák a Hosszútóti Krisztinával kötött házassága révén szerezett izsákfalvi (Vas m.) birtokon alakította ki rezidenciáját, ahol 1542-ben már bizonyosan megerősített kastélya (*castellum*) állt a családjának, amelynek alapjait még vélhetően ő vetette meg. 1495-ben II. Ulászló (1490–1516) királytól Korlátközi Osvát királyi sáfárral együtt adományt kapott a magvaszakadt Váti János szécsényi, császári és halastói (Vas m.) birtokára, amelyekről Korlátközi példáját követve 1501-ben lemondott Petróci Hencelffy István későbbi királyi jogügyigazgató javára.¹⁸⁹

1/ Romy Orsolya

(Romy Osvát 1430. Tátika és Rezi várainak ura, Szentgyörgyvár várnagya, a székelyek alispánja és

N. Ilona 1456, 1462 lánya, lásd a táblázatokon)

2/ Hosszútóthy Krisztina (Szuha szerint ő Margit édesanyja) 1546-ban török fogságba esett.

(Hosszútóthy Mihály 1452, 1471, 1472, 1477 lánya)

/

/

Csákfalvi (Izsákfalvi) Margit 1552.02.08 után+

Vera

Borbála

Katalin

/

(A Nádasdiak rokona. Izsákfalvát másképpen Sákfalvának, vagy Csákfalvának is írják. Ma Celdömölk része.)

Márton

Dömölky Déghy István

Terjék

Tamás Márky János

Devecseri Csoron András

(Izsákfalvi Márk János)

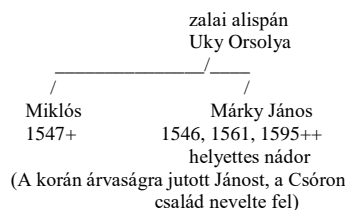
Magnificus, 1488/93?-1508-1551 ösze +

1536+

¹⁸⁸ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995)

Faragó Dávid: A Gorbovai/Izsákfalvi Márk család története a 15–16. században: TURUL, XCIII. évfolyam, 2020. 4. füze

¹⁸⁹ [Faragó Dávid](https://ujkor.hu/content/minden-a-hazassagon-mulik-avagy-ki-volt-istvanffy-miklos-a-magyar-livius-ismeretlen-sogora): Minden a házasságon múlik? Avagy ki volt Istvánffy Miklós, a magyar Livius ismeretlen sógora? <https://ujkor.hu/content/minden-a-hazassagon-mulik-avagy-ki-volt-istvanffy-miklos-a-magyar-livius-ismeretlen-sogora>

Márky birtokok: Izsákfalva, Perecske, Hermán, Tótfalu, Szentmihály, Mákfá, Mizdó

Gotó (ma Kutyevo, Kutjevo) falu és annak vára Pozsega vármegyében van. Van ilyen nevű patak is. 1460-ban Garai László özvegye birtokolta, míg 1493-ban Újlaki Lőrincé volt. Gotón apátság is működött.

Igen érdekes, hogy többen gotói-gorbaviai Márky Pétert (másképp Kerekszálási Markos „Martius, Márkus” Pétert), aki pozsegai „gróf” és valkói ispán volt, Izsákfalvi Márk rokonának írják. Márky „Markos, Márkus” Péter felesége Garay Lőrinc és asszonyfai Ostffy Zsófia lánya Garay Katalin volt, akivel 1525/1528 körül házasodott össze. Márky Péter 1527, 1529-ben még pozsegai ispán, és Szulejmán szultánnál is volt követ a mohácsi táborban. Márky „Markos, Márkus” Péter pozsegai ispán 1524-1526.

Devecseri Csóron András 1524/1525-ben, az új veszprémi püspök, Zalaházy (Szalaházy) Tamás bizalmas embere lett. A püspök még ez évben kinevezte (1524 nyarán) Sümeg-i várnagynak és veszprémi alispánnak. Mint sümegi várnagy, a következő falvak felett rendelkezett: Sümeg, Uzra, Urbél, Erek, /Sümeg/Prága, Bazsi, Csehi, Nyirád, Deáki. Sümeg őrsége 14 fő katona és 31 fő egyházi nemes. Devecseri Csóron András folytatta devecseri udvarházának kiépítését, és az átépítés egyik szakaszának befejeztét, az ajtókeret 1526-os évszáma jelöl. Ekkor tornyos falakkal és vízesárokkaal vetette körül. Az egyszerű alaprajzú kúriát reneszánsz palotává alakította át. Az emeletes és kéttraktusos főépület felső szintjén nyolc teremzerű szoba foglalt helyet, ezeket részben faragott gerendás síkmennyezetek, részben fiókos dongaboltozatok fedték. A szobákat kőből faragott kandallókkal és mázas cserépkályhákkaal fűtötték. Az épület belsejében az ajtókat és a homlokzatok ablakait reneszánsz kőkeretek díszítették. A palotaszerű épület magasra húzott attikafalak mögött közepén vályúval elválasztott kettős nyeregtető fedte. Külső körítő falaiából egyes szakaszok még állnak, melléképületeiből csak az egykori kaputorony alsó része maradt meg, benne felvonóhidas, kőkeretes nagykapuval. Az ajtók és az ablakok kereteit, a kandallók részleteit ugyanabból a Balaton-felvidéki vörös és fehér homokkőből készítették, mint amiből előtte évtizedeken át Veszprém, Vázsony, Sümeg és Csobánc hasonló részleteit faragták. Eddigi ismereteink szerint a mohácsi vész évében épített várkastély a Dunántúl középső részének első ismert, minden részében reneszánsz építménye. Főépülete, annak sok tágas helyisége, díszes ajtókeretei, nagyméretű és kőkeresztosztású ablakai, konzolos kandallói és ezekkel alkotott, a középkorhoz képest lakályosabb belseje már távol áll a gótika világától.¹⁹⁰ Mivel Zalaházy (Szalaházy) Tamás püspök gyakran volt távol birtokaitól, azok gyakorlati irányítása is Csóron Andrsásra maradt. Természetesen a 200 fős püspöki bandérium is az ő irányítása alá tartozott, amit a püspökség közel 12 000 Ft-os bevételéből igyekezett fenntartani.¹⁹¹

¹⁹⁰ Veress D. Csaba: Uo. 23. oldal. és Tanulmányok / Koppány Tibor: A közép-Dunántúl reneszánsz építésze Ars Hungarica, 1984 (12. évfolyam, 1-2. szám) 2. szám, Tanulmányok

¹⁹¹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 261. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

Devecseri Csoron András 1523. május 4.-én Budán kelt, II. Lajos által adott címer és pallosjog általa: fiai Miklósnak, Boldizsárnak.¹⁹²

Mint a veszprémi püspök és királynéi kancellár familiárisa, nem vett részt a mohácsi csatában, mert a király a veszprémi hadat Budára, Mária királyné védelmére rendelte. Így vagy Budán, vagy a gondjaira bízott Sümegen tartózkodott a csata idején. II. Jagelló Lajos 1526-os halála után, az országnak két királya lett. A keleti részt Szapolyai János, míg a nyugati Habsburg I. Ferdinánd uralta. Devecseri Csoron András I. Ferdinánd pártjára állt. Tettének két oka volt. Először, mert birtokai az ország nyugati részén terültek el, másrészt, mert Zalaházy Tamás királynéi kancellár, II. Lajos feleségének, Habsburg Máriának volt a híve és védelmezője. A két párt között a háborúskodás 1527. július 8-án robban ki. Ekkor a Habsburg párt hadereje, Buda ellen vonult. Közben egy csapattest élén, Devecseri Csoron András a Szapolyai pártján álló Tandalló János tihanyi apát által védett, Tihanyi erősség ellen vonult, és azt elfoglalta I. Ferdinánd számára.¹⁹³ Továbbá, I. János király híveitől ekkor foglalta el a veszprémi várat is.¹⁹⁴

Andrást. 1527-ben örömmel jelenti püspökének, hogy Sümeg vára ismét jó állapotban van, a falak erősek, a katonák lelkesek.¹⁹⁵

A Székesfehérvárra Budáról vezető utat is ő figyelte, így ő jelenti elsőnek a császári udvar felé, hogy Szapolyai Székesfehérvárra érkezett. 1528-ban Veszprém várát védte meg egy János-párti ostromtól, melyet Tahy János és Soproni Ferenc vezetett. 1528. februárjában a veszprémi alispán megkapta a Tolna megyei Kuny, és a baranyai Thorda birtokokat, majd három hónappal később a Veszprém megyei Pápa mezővárost, Kapot és Szerecseny. Még ez év novemberében rében Rátóthy Gyulaffy Istvánnal közösen megkapták a veszprémi Nagyimótót, és a zalai Kovácsmálna, Egrehysze, Almád, Csekőháza, és Győr birtokokat. Ezek az adományozások azonban nem jelentették minden esetben azt, hogy a kedvezményezett fél azonnal élvezhette birtokai jövedelmét, sőt hogy egyáltalán élvezhette valaha is.¹⁹⁶

1529-ben veszprémi főispán lett, mert ezt a tisztelet átruházta rá a veszprémi püspök. (Van olyan forrás, ahol ennek ellenére veszprémi alispánnak íratik.) Evvel egyidőben a veszprémi püspök 5

¹⁹² Címerhatározó/Csoron címer:
https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Csoron_c%C3%ADmer

¹⁹³ Veress D. Csaba: Uo. 27. oldal.

¹⁹⁴ Veress D. Csaba: Várak a Bakonyban: Zrinyi Katonai Kiadó, Budapest 1983.: 30. oldal.

¹⁹⁵ Honvédségi Szemle 2006/12006 / 2. szám: HADTÖRTÉNELEM: A sümegi vár (Takács Tibor)

¹⁹⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 262-263. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

megyére terjedő birtokainak a prefektusa lett, valamint a püspöki banderium kapitánya, továbbá a veszprémi vár várnagyságát is megkapta egy időre.¹⁹⁷ Veszprém és Sümeg váruradalmi után, a püspök mindig köteles 100 lovas fegyverben tartani. Mint veszprémi várnagy, a következők felett bírt: Szenttamásfa 35 családja, Szentmiklósszeg 6 családja, Ság, Urhida, Berhida, Füred, Kék, Csopak, Kövesd, Vámos, Fajszt falvak, valamint Királyszentistván, Papvására, Hajmáskér, Ősi, Kajár települések. Továbbá a németvölgyi uradalom 8, a kálvölgyi uradalom 5, a peremartoni uradalom 23, a novai uradalom 15 falva tartozott hozzá. A vártartományának 67 települése, évi 636 Ft 76 dénárt jövedelmezett. (Valószínű, hogy ez a püspöki birtokok jövedelme. Azért, mert Veszprém várának a középkor óta, mindössze 10 faluja volt. 1567-ben 118 telket számlált, és a terményjáradékon kívül, mindössze csak 59 Fr. és 17 dénárt jövedelmezett.) Veszprém védereje 1 vice-várnagy, 1 apród, 12 lovas, 7 kapus, 2 ör, 2 inas és 2 béres, továbbá 54 várvédelemre kötelezett jobbágyeszlád és a városban lakó 2 nemesi család, továbbá 50 lovas kiket a város lakóiból soroztak be. Mint veszprémi várnagy, megkapta Csopak falu ajándékait és a peremartoni uradalomhoz tartozó Csehi falu pénzadóit. Így kezében jelentős katonai és gazdasági erő összpontosult. 1529-ben, 300 lovasával, részt vett Buda ostromában, majd az időközben Szapolyai kézre került veszprémi várat foglalja el I. Ferdinánd számára. A várháború folytatásaként 1530 elején, Szapolyai párti hadak vették ostrom alá a veszprémi várat. A támadók 300 halottat és sebesültet veszítve, dolgvégezetlenül vonultak el a vár alól. A megrongálódott veszprémi várat, annak várnagya javíttatta ki, igen nagy költséggel.

1530-ban Csóron András, Osztrics Miklóssal és Zay Ferencsel elfoglalta a szenyéri várkastélyt és uradalmat, és jellemző volt a korabeli közállapotokra Ferdinándnak az a salomoni döntése, miszerint 100 arany Ft ellenében 1533-ban bérletbe adta azt az önkényes foglalóknak.¹⁹⁸

1531-ben 386 Ft. rovásadót fizetett, és evvel ő fizeti a vármegyében a legnagyobb rovásadót. Ebből pedig az következik, hogy 1531-ben, neki volt Veszprém vármegyében a legnagyobb jövedelme a világi urak közül. 1540-ben, Veszprém vármegye királyi adója mindössze 400 Ft.volt.¹⁹⁹

*Közben 1530. augusztus 5-én Ferdinánd király neki adományozta a Heves vármegyében lévő Szolnokot, azonban a birtokba nem lett beiktatva, mivel a terület Szapolyai János kezébe került, és ő Szolnokot saját hívének adta át.*²⁰⁰

Csóron András a püspöki jövedelmeket is felhasználva, a vármegye leggazdagabb földesura lett.

1532. augusztus - szeptember folyamán török hadak dúlták fel a Dunántúlt. Ekkor felégetik Devecser falut is, de udvarháza ellenállt a török portyázóknak. 1532. augusztus 8-án kelt jelentése szerint a török lovascsapatok Devecsert és Sümegét 7 ízben rohanták meg eredménytelenül. „*Huszáraink Devecser mellett először 500 török lovas, másodszer100-at, harmadszor 150-et, negyedszer 300-at, ötödször 20-at, hatodszer 350 gyalogost, hetedszer 250 lovas vertünk szét, mégpedig úgy, hogy majd mindannyian a csatatéren maradtak. Devecser és Sümeg környékén most több mint 2500 török holtteste hever. Török lovunk - hál Istennek - van bőven, de nagyon soványak és kimerültek.*”²⁰¹

¹⁹⁷ Koppány Tibor: Uo. 6. oldal.

¹⁹⁸ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 263. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

¹⁹⁹ Koppány Tibor: Uo. 6. oldal.

²⁰⁰ Szederkényi Nándor: Heves Vármegye Története II. kötet

²⁰¹ Takáts Sándor: Régi magyar nagyhatalmak: Budapest 1982. 110 - 129. oldal.

1532-1532 között, több részletben 5800 Ft-ért megvette az Ugod várát és a hozzá tartozó váruradalmat. Magát a várat, jelentősen átépítteti és korszerűsíti.²⁰² Az ugodai uradalom a következő településekre terjedt ki: Olaszfalu, Szűcs, Fenyőfő, Töcsér, Ság, Nyögér, Béb, Petend, Nyárad, Noszlop, Nóráp, Zergin és pár Tolna megyei birtok. A vásárlást az uralkodó azonban csak 1535-ben hagyta jóvá. Az ugodai uradalom erdeiben, jó makkoltató helyekhez jutott, továbbá a szarvasmarha tenyésztésre is igen alkalmas területeket tudhatott itt a magáénak. Az ugodai várban feltárt állatmaradványok szerint, az uradalomban jelentős szarvasmarha, merinói juh és sertésállományt tarthattak. Továbbá, jelentős lehetett a házityúk és házilúd állomány is. Továbbá, tartottak itt kistermetű lovakat is, feltehetőleg húsupért, mert maradványaik alapján lovaglásra és igavonásra nem voltak alkalmasak. Az erdők pedig ugyan ezen vizsgálatok szerint, nagyvadban voltak gazdagok. Így vadásztak itt gímszarvasra, őzre és vaddisznóra. Az állatmaradványok szerint, az étkezést nagy mennyiségű hal egészítette ki. A vadmadarak a leletekben elenyésző számban fordultak elő, ugyan így a nyulak csont leletei is. A középkorban a szarvasmarha hasznos húsmennyisége 150 kg, a sertésé 50 kg, míg a juhé 25 kg- volt.²⁰³

Birtokai jövedelme mellett, alispáni tisztsége után is folytak be hozzá bevételek. Költség címen az 1531-ben befolyt hadiadóból 420 Ft-ot, míg 1536-ban 330 Ft-ot tartott vissza. Bár ezek az összegek nem voltak jelentősek, mégis érzékeltetik, hogy a tisztségeket vállalók anyagi téren is előnyt élveztek.²⁰⁴

1532-1533-ban a Dunántúl a török dúlások következtében, szinte teljesen a Szapolyai párt kezére került, bár Sümeg, Devecser, Veszprém, Ugod stb. várak ellenálltak. Igaz, egyes kutatók szerint, 1533 novemberében, Veszprém, Tihany és Sümeg is török kézre került.²⁰⁵

Ferdinánd helyzete megrendült a támadás következtében, és félt, hogy az egész térséget elveszíti. Bakics Pálnak és Csóron Andrásnak is köszönhető volt, hogy a Szapolyai-párt nem tudta tartóssá tenni uralmát.²⁰⁶ 1534. november 10-én, az időközben ismét Szapolyai pártára állott Tihanyt vette ostrom alá. Tihany parancsnokai az erősséget 200 aranyforint ellenében átadták Devecseri Csóron Andrásnak. Mivel az összeget maga fizette ki, Tihany erőssége és uradalma a kezelésébe ment át. A Tihanyi Uradalom a következő falvakat foglalta magában: Aszófő, Örvényes, Fok, Szőlős, Arács, Felső, Nagy és Kis Pécsely, Balatonudvari, Balatonakali, Révfülöp, továbbá a tihanyi rév jövedelmét. Tihany védőserege 16 gyalogos és 24 lovas katona. Fegyverzete 10 szakállas puská. Ezen őrséget a Tihanyi uradalom bevételéből tartja el.²⁰⁷

1534-től 1541-ig I. Habsburg Ferdinánd magyar király zalai főispánja. Ez időben kapta Szenyér, Zós, Merke, Thapson és Arad birtokokat Somogyban, a következő évben Thomay Ferencsel a zalai Ládtomajt és a veszprémi Csajágot, valamint Mihályi Ladány Miklós győri prefektussal közösen 1536-ban Lesencetomaj, Németfalu, és Pabar településeket Zala vármegyében.²⁰⁸

²⁰² Mithay Sándor: Az ugodai vár feltárásának eredményei: Pápai Múzeumi értesítő 1 -1988: 53 - 97. oldal.

²⁰³ Vörös István: Az ugodai vár középkori állatsontmaradványai: Pápai Múzeumi Értesítő 1 - 1988: 99 - 131. oldalak.

²⁰⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 264. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁰⁵ Veress D.Csaba: Várak a...34. oldal.

²⁰⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 264. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁰⁷ Veress D.Csaba: Uo.34. old.

²⁰⁸ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 264. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

Ekkor veszi meg a Devecser melletti Meggyes falut, ami 2 adózó és 2 szegény jobbágyportát jelent, továbbá Szék falu 3 szegény és 5 üres jobbágyportáját. Valamint Kohár falu 11 adózó, 5 szegény és 2 üres jobbágyportáját is.²⁰⁹

1535-ben már megint veszprémi alispán, mert a főispánságot visszavette a veszprémi püspök.

1535-ben a kamarától 340 forintot kapott, amiből 150 forint volt az éves fizetése és 190 forintot kapott várai megerősítésére. A 150 Ft. mint Zalai főispánt illette meg.

1532-1539 között devecseri udvarházát megerősítetteti és Devecser falut fallal veteti körül. Devecser így oppidum lett. Devecser tartozékai: Devecser, Nagy és Kiskamind, Kohár, Kisfalu, Arács és Füred egy része, Szentgál és Németi. Devecsert, mint birtokközpontját, nem csak annak megerősítésével tette védhetővé, hanem körülötte, kisebb erősségeket hozott létre. Ezek: a Káptalanfalva-i 40 x 50 méteres erősség, a Marcal - Tarna árterében álló 250 m kerületű erősség és Gyepükaján - Pusztaszentgyörgy 12 x 15 m - es erődtemplom. A Marcal-Tarna árterében épült őrházát 8 m széles árok kerítette, ami még ma is 1.8 m mély. Ezen erősségeket 1531- ben építtette ki.²¹⁰

Zala vármegyében és a sümegi járásban - az alábbi falvakat birtokolta:

Barátfalva:

1531- ben: 12 adózó, 5 szegény és 6 pusztas és lakatlan jobbágyporta.

1545-ben: 3 adózó, 4 szegény és 14 pusztas és lakatlan jobbágyporta.

Ábrahámkeszi:

1531- ben: 4 adózó, 3 szegény és 2 pusztas és lakatlan jobbágyporta.

Szentkirálykeszi:

1531- ben: 4 adózó, 4 szegény és 3 pusztas és lakatlan jobbágyporta,

1534- ben: 4 adózó, 2 szegény és 4 pusztas és lakatlan jobbágyporta.

Nagyörbő:

1534- ben: 4 adózó, 2 szegény és 4 pusztas és lakatlan jobbágyporta.

Hany (Nagyhany)	adózó	szegény	pusztas és lakatlan jobbágyporta
1531-ben	12	3	4
1534-ben	4	4	

²⁰⁹ Veress D.Csaba: Uo.34. old.

²¹⁰ Veress D.Csaba: Várak a...32. oldal.

1542-ben	1		
1545-ben	2	2	
1548-ban	3	1	
1549-ben	3		
1550-ben	3		

Nyavalyád (Zalaerdőd):

1531- ben: 9 adózó, 5 szegény és 8 puszta és lakatlan jobbágyporta.

Ötvös:

1531- ben: 6 adózó, 6 szegény és 4 puszta és lakatlan jobbágyporta.

1536-ban: 1 adózó és 1 szegény porta

Sárosd (Sárosdfő)	adózó	szegény	puszta és lakatlan jobbágyporta
1534-ben	3		
1536-ban	1	2	
1542-ben	2	8	
1545-ben	2		
1548-ban	3	8	1
1549-ben	3		1
1550-ben	3		

Ukk:

1531- ben: 20 adózó, 3 szegény és 4 puszta és lakatlan jobbágyporta.

Hidegkút /1535-ben vette meg Veszprém vármegyében, Veszprémhidegkút/			
--	--	--	--

	adózó	szegény	puszta és lakatlan jobbágyporta
1536-ban	2	3	
1542-ben	3	3	
1543-ban	3	3	
1544-ben		2	
1545-ben		1	
1546-ban	1		

Devecser	adózó	szegény	puszta és lakatlan jobbágyporta
1531-ben	31	12	(8 szolga és 6 törödék)
1536-ban	10	10	
Más forrás szerint:	18	10	11 szolga porta
1542-ben	12	10	9
1543-ban	1		

Kisdevecser 1542/43-tól 100 aranyért az övé, továbbá ekkor 1544-ben szerzi meg Ganna falut zálogban Benedek bakonybéli apáttól 100 aranyért.

Ezen birtokait egészíti ki a tihanyi az ugodi valamint a somlói uradalom és a balatonfüredi birtoka ekkor. További jövedelmet jelentett a sümegi uradalom, amit mint sümegi várkapitány bírt, illetve veszprémi várkapitányként bírta még a veszprémi vár birtokait is. Igaz a várbirtokok jövedelméből a várak fenntartását és a püspöki had fizetését kellett megoldania. Hiszen Sümeg és Veszprém után a püspököknek 100 lovast kellett zsoldban tartania. Így igazából e két vártartományból nem igen volt anyagi haszna, sőt inkább ráfizetése volt. Mint zalai főispán pedig, bírta Zala vármegye királyi adójának egyharmadát, illetve parancsnoka a zalai bandériumnak.

Veszprém és Sümeg vára ugyan 1537-ben visszakerült I. Ferdinánd híveinek kezébe, de Csóron András 1538-ban végleg áttelepült a devecseri birtokára.²¹¹ Ennek oka, hogy 1537-ben elvesztette a sümegi várnagyságot. 1537. február 28- án Kecsethy Márton veszprémi püspök, rendkívül goromba levelet írt I. Ferdinándnak. Ezen levélben közölte, hogy Devecseri Csóron András rablással és szegény jobbágyainak sanyargatásával szerezte vagyonát. Az új építkezésről, mit Devecseren végzett, emígyen ír:” *Devecser azelőtt holmi viskó volt, és ő ott királyi épületeket*

²¹¹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 264. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

emeltetett.”²¹² Azonban a többi kortárs, egészen másképpen vélekedett róla. Ami a jobbágyok sanyargatását illeti, azok ellene panaszt nem emeltek. De meg a sümegi szegény jobbágyok vagyonából nem is építtethetett volna királyi épületeket. De Kecsethy püspök előde is másképpen ismerték őt. Például elismerően szól róla Abstemius Bornemissza püspök. 1527-ben maga Devecseri Csóron András írta Tamás veszprémi püspöknek, *hogy a püspöki vár /Sümeg/ és birtokai jó állapotban vagyon. Ugyan ezen levelében írja, hogy a püspöknek egy hordó finomsümegi bort és egy gímvadat küldött. Továbbá, hogy János király tízezer forintért elzálogosította Pápa várát, Werbőczy István felesége meghalt, s most Széchy Tamás özvegyét akarja nőül venni. János király Kassára ment, hogy a lengyel királlyal találkozzék.* Korának legkiválóbb embereivel tartott barátságot. Zrínyi Miklós, Nádasdy Tamás, Batthyány Ferenc stb., aligha barátok voltak volna holmi szegényeket fosztogató rablólovaggal. Aztán az országgyűlésen sem választották volna meg Szlavóniába királyi biztosnak. Illetve a kortársak nem szólították volna őt **magnificusnak**, ha nem lett volna becsületes ember.²¹³ Akkor meg mi indíthatta Kecsethyt levelének megírására, miáltal évszázadokra megbélyegezte az utókor előtt? Természetesen ennek is meg van a maga oka.

Devecser megerősítése során felduzzasztotta a Torna patak vizét és egy emeletes ötszögletű bástyát épített, a falakat megmagasította és a felvonóhíddal rendelkező kaput is megerősítette.²¹⁴

Devecseri Csóron András sümegi várnagysága alatt, Sümeg várának megerősítésére, saját vagyonából több mint 50 ezer forintot költött, továbbá a püspöki bandérium kiadásait is ő fedezte. Többek között megépítteti az északi falát a várnak és annak támpilléreit, más erődítési munkák mellett. Szükséges volt, mert Sümeg 1524-ben, igen gyéren felszerelt erősség volt. Ekkor védte 4 ágyú és 27 szakállas puska. Ezekhez volt fél hordó puskapor, lándzsa és nyilak. A vár védőserege ekkor 14 főből állt. A későbbi eseményekből tudható, hogy a vár visszaveri a török portyákat, ami védőseregének megerősítésére is utal. Kecsethy, midőn 1528-ban veszprémi püspök lett, Devecseri Csóron Andrástól azonnal vissza akarta venni a sümegi várat és annak uradalmát. Ő azonban azt a püspöknek visszaadni csak akkor lett volna hajlandó, ha az, az általa, a saját vagyonából a várra költött összeget megtéríti. Erre azonban Kecsethy nem volt hajlandó. Ezért ágál ellene a püspök. Tudomása szerint inkább megkárosította a rá bízott javakat Csóron, és Devecserben, ahol korábban viskó volt, „királyi” épületeket emelt.²¹⁵ Végül, I. Ferdinánd király parancsára Sümeg vára 1537. április 13-án, visszakerült a püspök tulajdonába. Mivel azonban továbbra sem fizetett, Devecseri Csóron András a vár felszereléseit, fegyverzetét és az élelmiszert, Devecserre szállíttatta. Ezek után, kérdem én, ki nem járt el tisztességesen? A püspökről csak mellékesen jegyzem meg, hogy a török elől Pozsonyba menekült, ahol később áttért a protestáns hitre.²¹⁶

Csóron Andrásnak rendre meggyűlt a baja a környékbéli főpapokkal. Így volt, hogy a távoli monostor kincseinek eltulajdonítása miatt kellett pereskednie. 1536. október 6-án pedig emberei lefoglalták a pannonhalmi főapát foki vámjövendelmének harmadát. Ez ellen Mihály főapát és a pannonhalmi konvent panasszal élt Thurzó Elek nádornál, aki Csóron András megidézte a veszprémi káptalanhoz. Október 19-én a káptalan előtt Csóron András kötelezte magát a vám

²¹² Veress D.Csaba: Devecser... 28 - 31. oldal.

²¹³ Takáts Sándor: Uo. 111-112. oldal.

²¹⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 270. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²¹⁵ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 265. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²¹⁶ Kiss Gábor. Várak, várkastélyok, várhelyek Magyarországon: Panoráma Kiadó 1984. 503-513. oldal.

visszaadására, és védekezésül felhozta, hogy azt emberei a tudta nélkül foglalták le. Viszont elégtételt kér Mihály főapáttól azért, mert az a számára írt levelét válasz nélkül hagyta, és szolgáját a szentmártoni bíró megsértette.²¹⁷ Csóron András Sümegyet a püspöknek 1537. április 13-án adta át.²¹⁸

Nem értettek egyet a püspökkel a Tihanyi apátság birtoklásának kérdésében sem, melyet 1534 óta tartott jogtalanul megszállva Csóron. A viszálykodás csak 1539-ben ért véget, amikor az uralkodó kinevezte András akkor még kiskorú fiát apátnak, valamint Andrást a kolostor és az apátság kormányzójának azzal a kikötéssel, hogy a fiú, miután elérte a nagykorúságot halasztás és kifogás nélkül legyen szerzetes. Bár Csóron János a tihanyi apátok névsorába soha nem lett beiktatva, a család mégis 1548-ig birtokolta az apátságot, a várat és a hozzájuk tartozó birtokokat, melyek nem csekély jövedelméből András maga finanszírozta a Tihanyban állomásozó 24 lovast és 14 gyalogost. Az apátságnak voltak javai Balatonfüreden, Aszófőn, Szőlőson és Arácson, ahonnan a szőlőművelés révén jelentős bevételekhez jutottak az első török portyák megjelenéséig.²¹⁹

A magyar rendek is megpróbálták megszervezni lehetőségeikhez mérten a végvidék védelmét. 1542-től a Dráva és a Duna közti területen a rendek javaslatára dunántúli országos főkapitánynak választották Nádasdy Tamást, akinek a végvárak és vármegyék mindenféle hadügyi kérdésének az irányításáról kellett gondoskodnia. Ennek végrehajtására főként az országgyűlés által megszavazott hadiadóból tartott katonák álltak rendelkezésére. Ezekből 1546-ban Devecserbe, Ugodba és Tihanyba 100 lovast és 50 gyalogost irányoztak elő, ebből 24 lovas és 14 gyalogos Tihanyban szolgált.²²⁰

Devecseri Csóron András rendre ad kölcsönöket zálogokért. Kecheti Márton püspök a török terjeszkedés kezdetén pénzzé tette a kincsei egy részét. 1539 január 20-án 42 márka súlyú ezüstöt adott zálogba Devecseri Choron Andrásnak, két oroszlanos amponnát. Szent György képmását (effígies) és három keresztet. 1541-ben újabb ötven márka súlyú ezüst tárgyat zálogosított el Choron Andrásnál (ugyanebben az évben még egy szenteltvíztartót s egy aspergilét).²²¹

A török hadak 1543. augusztus 25. - szeptember 3. között, míg a török Székesfehérvárt ostromolta, felprédálták a Bakony nyugati térségét, így Pápa és Somló vidékét is. Feltehetőleg ekkor néptelenedik el a Devecser melletti Meggyes falu. Ulomán bég, pusztító és fosztogató hadait a Somlóvár alatti Somlővárhely magasságában megtámadta a Zrínyi Péter, Rátkay Pál, Báthory András és Bakics Péter által vezetett magyar lovashad. A csatában mintegy 3000 török

²¹⁷ Pannonhalmi Főapátság Főapátsági Levéltárának Weblapja

²¹⁸ Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995) 100. oldal

²¹⁹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 265. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²²⁰ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 270. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²²¹ MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ 45. ÉVFOLYAM (1996) 1996 / 3-4. sz. KUTATÁS, MIKÓ ÁRPÁD: Bornemisza (Abstemi) Pál végrendelete 1577-ből : adatok a nyitrai, az óbudai, a veszprémi és a gyulafehérvári egyház középkori kincseinek sorsához.

lelte halálát. Arról azonban nincs adat, hogy ezen ütközetben, Devecseri Csóron András is részt vett volna, bár nem kizárható.

1543. júliusában, királyi parancs szólította fel Kecsethy Márton veszprémi püspököt, hogy a veszprémi várat javíttassa és erősítse meg. A püspöknek pénze nem lévén, a püspöki kincstárból 50 márká súlyú (1 márká 245 gramm) értéktárgyat zálogosított el Devecseri Csóron Andrásnál, továbbá zálogba tett még 40 aranyforint értékben más értéktárgyakat is. (Lehet, hogy az 50 márká súly helyett, 50 márkányi, azaz 150 forintnyi összegre kell inkább gondolni.)

1544-ben Sümeget bevette a török, de azt még abban az évben visszavette tőle Devecseri Csóron András, aki korábban ott volt várkapitány.²²²

1544-ben a devecseri lovashad részt vett a török által megszállt Székesfehérvár egyik külvárosának felgyújtásában. Ezen időben, Devecseri Csóron András devecseri várkapitánya Thelekessy Imre volt. 1545 nyarán Thelekessy Bakonykoppány - Fenyőfő - Porva térségében, csatát kezdeményezett egy nagyobb portyázó török haddal. A csatába idővel a pápai, rábaközi és győri magyar hadak is beavatkoztak, így a törökök fejvesztetten hagyták el a csatateret. A magyarok 50 halottat vesztek, de zsákmányoltak 400 török lovat és 13 db török zászlót.²²³

A gróf Erdődy családtól 1546-ban bérletként megszerzi Jánosháza várkastélyát és uradalmát. Ennek egyik oka az lehetett, hogy Somló várának uradalma, Jánosháza szomszédságában terült el. 1547-ben ezért az uradalomért 2000 Ft-ot fizetett Erdődy Péternek, de a végleges megvásárlására — a Somlővásárhelyi premontrei kolostor kegyuraságával együtt— 15 000 Ft-ért csak 1558-ban került sor.²²⁴

A Balaton és Duna közötti területen a Pethő család tartotta fenn Szigliget, Tátika, Rezi várakat és a keszthelyi ferences kolostort, Gyulaffy László Csobáncot és Magyar Bálint Szigligetet. A Csóron család birtokolta Devecser mellett Ugod, Somlyó, Jánosháza és Tihany várakat.²²⁵

1546-ra Devecseri Csóron Andrásnak, jelentős pénzüsszegét emésztette fel várainak fenntartása és a hadakozó nép fizetése. Ugyan is az Udvari Haditanács 1556. évi határozatáig, a végvárak fenntartása és védelme, azok tulajdonosaira hárult. Így előfordult, hogy összeütközésbe került a környék lakóságával. 1546-ban például a közeli Szőlős /Somlőszőlős/ lakóságától 1500 forint értékben vett el javakat és hordatott be Devecserre. Továbbá a Vásárhelyi /Somlővásárhelyi/ apácák uradalmát - öt birtokát - egy évtizeden át sarcolta katonáival, amiért több ízben részesült királyi megróvásban. Mindazon által vitathatatlan, hogy ő volt a Dunántúl egyik fő védelmezője a törökkel szemben. Várainak karbantartására a kamarától 1546-ban 140 forint 50 dénárt kapott.

²²² Magyar Nemzet, 1958. szeptember (14. évfolyam, 206-230. szám) 1958-09-19 / 221. szám Szabó József írása

²²³ Veress D.Csaba: Uo. 33 - 36. oldan.

²²⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 267. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²²⁵ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 271. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

1547-ben Hidvégen, részleges gyűlésre jöttek össze a dunántúli rendek. Ezen összejövetelen, Devecseri Csóron András hathatós fellépésére szavazták meg a rendek a hadiadót a végvárak fenntartására. Továbbá, a rendek megbízták, hogy további értekezés céljából, Vasvárra újabb gyűlést hívjon össze. A vasvári gyűlésen a rendek elfogadták, hogy egy 400 fős lovashadat szerelnek fel, amely feladata Vas, Sopron, Zala és Baranya vármegyék közbiztonságának őrzése. 1547. augusztus 22-én a rendek Körmenden gyűltek össze. A három részgyűlés eredményeként, felállították végül a 400 fős lovashadat, amelyből 100 lovas került Pápára (Szarka Pál vezetésével), 100 Devecserre (Pethó Péter vezetésével), 100 - 100 Csurgóra és Pacádra. Ezen lovashad főparancsnokává, Devecseri Csóron Andrást nevezték ki. A lovasok mellé, a hidak védelmére gyalogosokat is rendeltek. Szintén fontos katonai beosztást kapott ekkor Csányi Ákos is.²²⁶

Kecsethy püspökkel, Sümeg körül keletkezett vitájára 1548-ban került csak pont. Ekkor a püspök, jelentős pénzüsszeggel kárpótolta. Ezen pénzből, még ez évben 15 000 aranyforintért megvásárolta az Erdődy családtól Somló várát és annak uradalmát. A somlói várát 1532-től kezdve 2000 aranyforintért már zálogban bírta. Somló várával, lényegileg a Somlónásárhelyi apácakolostor és birtokai feletti „védnökséget” szerezte, továbbá Doba falu 6 portáját. Így bírta ekkora Devecser, Ugod, Somló várát, kiépítés alatt volt a Jánosháza-i várkastély, és lényegében, a fia által bírta még Tihany várát és uradalmát. 80 falu volt birtokában, ami neki fizette úrbéri adóját.

1548-1549-ben, portyázó török hadak dúlták fel Devecsert és felégették a Szent György templomot, de a vár ellenállt.²²⁷

A család a régészeti kutatások szerint, Somló várában is jelentős építkezéseket hajtott végre. András és talán fia János építtette ki a vár nyugati szárnyát. A XVI. században épült az alsó vár nyugati felét elfoglaló, hagyományosan csak „laktanyaépületnek” hívott szárny. Ennek építése során a korábbi várfalöv nyugati szakaszát belülről köpenyezték, majd nagy ablakokkal törték át. Érdekes, hogy az épület földszintjén egyáltalán nem voltak helyiségek, hanem - kiegyenlítő a sziklafelszín - ezt a szintet a funkcióját veszített korábbi kapuépítménnyel együtt feltöltötték, s rövidesen hasonló sorsra jutott a szárnyba belefoglalt korábbi, kváderes vakolattal díszített épület is. Az első emeletet az alsó várban meghagyott, toronyszerű építményről lehetett megközelíteni.²²⁸

Királyi rendeletre, röviddel halála előtt, Szigetvár várkapitánya volt. A várkapitányi poszton majd öt követi Palina Pál deák, Porkoláb Márton, Tahy Ferenc királyi lovászmester stb, hogy a sort majd Zrínyi Miklós zárja egy jó időre. Szigetváron, fia, Devecseri Csóron János is mellette volt. Szigetvár őrserége 1550-ben 100 lovas és 150 gyalogos hajdú.²²⁹ Az idősödő hadfi 1551. október/november- ben hunyt el. Halálának helye ismeretlen. Csak feltételezés, hogy esetleg devecseri várában érte a halál és talán a vár kápolnájában temették el.²³⁰

²²⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 271. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²²⁷ Veress D.Csaba: Uo. 37. oldal.

²²⁸ Műemlékvédelem, 2007 (51. évfolyam, 1-6. szám) 2007 / 1. szám: VÁRKUTATÁSUNK MAI HELYZETE: Fülöp András: Ásatások Somló várában : kutatási helyzetkép

²²⁹ Takáts Sándor: Uo. 112. oldal.

²³⁰ Veress D.Csaba: Uo.38. oldal.

Haláláról Abstemius Bornemissza Pál püspök így irt Nádasy Tamásnak: *”Megholt Choron András, kit mindnyájan igen bánunk sok okokért”*.²³¹

Halála pillanatában, hatalmas birtokot hagyott hátra.

Négy várat: Devecsert, Ugodot, Somlót és Jánosházát. Bár ez utóbbit fia építi ki teljesen. Apa és fia Jánosházán kialakította a ma is ismert főépületet és felmagasítja a tornyot az előcsarnok fölé. Megnagyobbították a várudvart, a fal és a kerítés közötti rész feltöltésével. Az erődfal fejlesztésénél megépítették a két déli bástyát.²³² Tihany várát és uradalmát 1551-ig, haláláig megtartja de azt fia János, nem kapta örökül, mert annak az lett volna a feltétele, hogy szerzetesnek áll. Mivel ezt fia nem teljesítette, a tihanyi birtok másra szállott át.

Továbbá közel 100 falu fizette neki úrbéri adóját, valamint bitorolta a Somlóvásárhelyi premontrei monostor és jobbágyainak kegyúri jogait.²³³

Csóron András birtokait, nemes familiárisok hűségesküjével is gyarapította, például 1537-ben. A regeszta így foglalható össze: A fehérvári keresztes konvent bizonyáglevele a balatonfüredi Ferencé Pál, Lukács és András édestestvérek, valamint a szintén balatonfüredi. Zekernyés (bizonyára Szekrényes) Péter, Vince Imre s Toldi Márton nemesek előtte tett bevallásáról, amelyben magukat és utódaikat a Zala megyei Balatonfüred községben levő nemesi kúriáikkal egyetemben Devecseri Csóron András, felesége és gyermekei örökös jobbágyairá kötelezik, egyben ígérik, hogy nevezettek örökös földesuraiknak tartják és nekik más örökös jobbágyok módjára fognak szolgálni és engedelmeskedni. Az ok, ami őket erre a lépésre bírta, nem tűnik ki a bevallásról kiadott bizonyáglevélből. Nem lehet azonban kétséges, hogy a szóban forgó nemesi családok teljesen elszegényedtek, állapot hiányában nem tudtak szántani, vetni, nem volt betevő falatjuk és, nem elhanyagolható tényező azok megállapításánál Csóron András oligarcha nagy hatalma sem, amely kényszerítette őket erre a lépésre. Mint örökös jobbágyok itt igényelheték Csóron részéről a védelmet, mint nemeseket azonban csak üldözte és koldussá tehetete.²³⁴

Egy 1549-es összeírás szerint a következő birtokai voltak:

Vas vármegyében 302 adózó porta, 341 zsellérbirtok, 44.5 puszta, 114.5 új telek, 2 major, 53 szolgabirtok, 17.5 iparos és malombirtok, 19.5 kedvezményezett telek. Ez utóbbiak, talán elszegényedett nemesek telkei. A fenti birtokok a következő falvakban terültek el:

Banafalva, Dobra, Dobrica, Farkasfalva, Felső és Alsódolics, Grics, Gudzenhof, Ivánfalva, Matyasóc, Mészpest, Minihof, Sinisdorf, Szentkozmadamján, Szölnök, Sztrázsa, Törekvölgy,

Komját, Alhó, Bükkössáh, Cák, Csatár, Cséke, Gecseny, Groffonsok, Hódász, Hosszúfalva, Incéd, Izsákfalva, Karasztos, Keresztúr, Kethely, Kiclád, Lepersdorf, Mérem, Mízdó, Nagycsajta, Nagycsém, Ószalonak, Óvár, Perenye, Pereszleg, Pözsöny, Rohonc, Ság, Sámfalva, Szabar,

²³¹ Takáts Sándor: Uo. 112. oldal.

²³² Ivicsics Péter: Kisebb végvárok, véghelyek Vas megyében: Szerk: Petercsák Tivadar: Végvárok és régióik a XVI - XVII. században:

Studia Agriensia 14: 289 - 311. oldalak.

²³³ Mezey László: A somlóvásárhelyi premontrei apácák: Veszprém megyei múzeumok közleményei 11/1972. 291 - 297. oldal.

²³⁴ Levéltári Szemle, 18. (1968) 1. szám, HELYTÖRTÉNETÍRÁS: Ila Bálint: A regionális kutatásról / 210–215. oldal

Szalónak, Szentmihály, Szentódorfalva, Szergény, Taskánd, Trumoly, Valfő, Varsány, Velge, Velem, Vérkő.

Vas vármegyében mindösszesen 60 településen 302 adózó portával rendelkezett a család és ezzel Batthyány Ferenc (84 településen 611,5 porta), és Niklas Gráf zu Salm (130 helységben 542,5 porta) után a megye harmadik legnagyobb birtokosai voltak. A nevük alatt lett feltüntetve a Batthyány Ferencsel együtt birtokolt Rohonc-Szalónak uradalma, mely kiterjedése és fekvése révén rendkívül gazdagnak volt mondható. A viszonylag sok zsellértelek (341) mellett feltűnően sok volt az újonnan letelepítettek száma (110), ami egy jelentős méretű helyreállításra vagy munkaerőhiányra enged következtetni. A Csóron család több majorsággal is rendelkezett, de mellette a többi nagybirtokos is jelentős allódiális művelést folytatott. Az összeírás még arról is tudósít, hogy a megyében a család 55 szervitorral rendelkezett, ami jól mutatja a család erejét. A forrásból leszűrű tanúságok összegzésekor megállapíthatjuk, hogy a család feje jól reagált a Buda elvesztése után bekövetkezett eseményekre, sikerrel valósította meg a família nyugatra húzódását, és ezzel biztosította a család anyagi bázisának fennmaradását, sőt "gyarapítania is sikerült azt. Feladva Veszprém és Zala megyei birtokainak központi szerepét Vas megyében sikerült jelentős bevételi forráshoz jutnia.²³⁵

Veszprém vármegyében 75.5 porta.

Ezek: Alsókamond, Antalfalva, Borszörcsög, Doba, Ganna, Gergelyi, Kispirit, Kohár, Nagyörzsöny, Németi, Nóráp, Noszlop, Nyárad, Olaszfalu, Ötvös, Szék, Tálad, Tósok, Ugod.

Zala vármegyében 55 porta, 92 zsellértelek, 2 pusztá, 8 új telek, 1 major, 4 szolga telek, 5 iparos.

A következő településeken bírt Zalában: Arács, Aszófő, Bács, Dánielkarmacs, Dörögd, Ecsér, Ederics, Estvánd, Fűred, Gárdony, Hegymagasapáti, Káptalanfalva, Kisvásárhely, Nagyhany, Nyírad, Örvényes, Petend, Szentimresárosdja, Szőlős, Szőlősörs, Tomaj.

Ez összesen: 432.5 adózó porta, 433 zsellérbirtok, 46.5 pusztá, 122.5 új telek, 3 major, 57 szolgabirtok, 22.5 iparos birtok, 19.5 kedvezményezett birtok.

De ez nem a teljes birtokállománya. Hiszen például kimarad az elpusztult Devecser, Meggyes, Ábrahámkeszi, Szentkirálykeszi, Hany, Barátfa, Hidegkút, Ukk, Sárosd, Nyavalyád /Zalaerdőd/ és az akkor még csak bérelt Jánosháza és birtokai. Hiszen ezen birtokok nem veszték el, csak elnéptelenedtek, illetve bérleményben voltak nála. Somló tartozéka volt Botfölde, Ugodé még Pápateszér, Jánosházáé Kismező, Varsány, Szent Péter, amik valószínűleg szintén elnéptelenedtek az összeírás alkalmával. A Somlósárhely-i vagy Tornai apácák birtokai: Somlósárhely oppiduma, Szentmártonfölde, Kisszőllős, Kiscsősz.²³⁶

²³⁵ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 268. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²³⁶ Koppány Tibor: Középkori templomok...I.-II. rész.

Devecseri Csóron András további Veszprém megyei birtokai, amiket valaha birt és még nem lettek megemlítve, vagy adatait nem adtam még meg:

Kamond (1502), Kisfalu, siófoki vám 1/3- ad része 1530-tól, Badacsonytomaji Pálos Rendház birtokai 1531-től. A tihanyi vár részét képező Tósok falu 1536- ban 3 adózó, 3 szegény és 5 puszta portája, 1542-ben 4 1/2 adózó, 4 szegény és 2 puszta portája, 1545-ben 4 1/2 adózó portája, 1546-1548-ban 5 adózó portája. 1549-1552-ig 4 adózó porta volt itt, mit fia János bírt. Csatár puszta 1546-ban, Csögle 1 familiáris 1 kúriával. Dém 1531-ben 4 adózó porta és 10 puszta porta. 1536-ig birtokolta. Dabrony, Becse 1531-ben 7 1/2 adózó, 3 szegény és 6 puszta porta, Békás 1531-ben 3 porta, Kup 1531-1536- ig 40 adózó, 8 szegény és 6 puszta porta. Gergelyi 1531-ben 8 1/2 adózó és 2 szegény porta, Gyepes 1531- ben 1 adózó és 5 puszta porta, Gyimót 1531-ben 25 adózó, 5 szegény és 16 puszta porta, 1536- ban 12 adózó, 8 szegény és 4 puszta porta, 1548-ban 6 adózó porta, míg 1552-ben puszta az egész település. Hánta 1531-1536- ig 3 adózó, 15 szegény és 17 puszta porta, Hante 1531-1536-ig 12 adózó, 6 szegény és 2 puszta porta. Felsőkamond /Balatonfőkajár része / 1531-ben 10 adózó és 5 szegény valamint 6 puszta, 1543-ban 2 adózó, 1545-ben 1 1/2 adózó porta. Alsókamond /Kamond része / 1531-ben 19 adózó, 4 szegény porta, 1 szabados és 2 szolga, 1536-ban 12 adózó, 14 szegény porta, 2 szolga és 2 új épület. 1542-ben 9 szegény és 6 pusztta porta. Kerta 1531-1536-ig 40 adózó, 7 szegény, 8 pusztta porta és 4 szolga. Lihért /Tevel és Kéttornyúlak között /1531-ben 2 adózó és 8 pusztta porta. Inkász 1531-ben 2 adózó porta. Ganna 1545-1546-ban 5 porta, 1548-ban 3 porta és 2 pusztta. Ugod 1531-ben 11 adózó, 5 szegény porta és 4 szolga birtok, 1536-ban 5 adózó, 4 szegény és 4 pusztta porta, 1542-1543-ban 4 1/2 adózó porta, 1546-tól pusztta mind. Olaszfalu 1529-ben 15 adózó és 12 pusztta porta, 1536-ban 5 adózó, 2 szegény porta és 2 szolgabirtok., 1542-ben 3 adózó és 4 szegény porta, 1543-ban 3 adózó, 1544-1546-ban 2 adózó porta, 1548-tól pusztta mind, 1552-ben 92 főt vitt el innét a török. Szücs, Fenyőfő 1536-ban 4 adózó, 2 szegény és 4 pusztta porta, Nyögér 1536-ban 2 adózó és 1 szegény porta, 1552-ben pusztta. Béb 1536-ban 4 adózó, 4 szegény és 2 pusztta porta, valamint 2 szolga birtok, 1542-ben 1 adózó és 3 szegény porta. Petend, Nyárád 1536- ban 18 adózó, 3 szegény és 10 pusztta porta, 1542-ben 13 adózó, 7 szegény és 15 pusztta porta, 1543-ban 13 adózó porta, 1544-1545-ben 5 adózó, 1546-1548-ban 3 adózó, 1549- 1552-ben 8 adózó porta. Noszlop 1531-ben 4 adózó, 1536-ban 9 adózó, 6 szegény porta és 2 szolga birtok, 1542-ben 6 1/2 adózó, 6 szegény és 4 pusztta porta, 1543-ban 5 1/2 adózó, 1545-47-ben 5 adózó, 1548-ban 4 adózó, 1549-1550-ben 7 adózó porta. Nóráp 1536-ban 9 adózó, 8 szegény, 12 pusztta porta, 1542-ben 3, 1543-ban 6, 1544-ban 4, 1545-ben 6, 1546- ban 4, 1548-ban 3 és 1550-52-ben 5 adózó porta. Zergin, Agyaglíki malom 1531-től, Andafalva 1536-1541- ig 1 adózó és 4 pusztta porta, 1542-ben 1 adózó és 3 szegény, 1548-ban 3 szegény, 1549-1553-ig 1 adózó és 4 pusztta porta. Asszonyfalva, Bánd 1531-ben 2 porta, Csajág 1536-ban 2 adózó és 1 szegény porta. Berzsényi 1548-1550- ben 10 porta. Lovas / Devecser mellett / 1531-ben 12 adózó, 2 szegény és 2 pusztta porta, Meggyes /Devecsertől délre / 1531-ben 2 adózó és 2 pusztta porta, 1544-ben pusztta mind. Pusztamiske 1531-ben 10 adózó, 4 szegény porta és 1 szolgabirtok, 1542-1545-ig 1 adózó porta. Németi 1531- ben 65 adózó porta, Szentgállal összevonva. Pápanyögér, Oroszi 1531-ben 2 adózó porta, Ötvös / Nagyalasony mellett / 1536-ban 1 adózó és 1 szegény porta, 1542-1543-ban 2 adózó porta, 1545-1548- ig 1 adózó, 1549-1550-ig 2 adózó porta. Padrog 1531-1536-ig 18 adózó, 6 szegény és 8 pusztta porta. Nagy és Kis Pirit 1548-1552-ig 2 adózó porta. Ság /Bakonyság / 1536-ban 3 adózó, 1 szegény és 2 pusztta porta, 1542-ben 1 adózó és 4 pusztta, 1543-ban 1 adózó porta. Szék /Devecsertől északra / 1531-ben 9 adózó, 3 szegény, 5 pusztta porta, 1536-ban pusztta mind, 1542-ben 4 adózó és 4 szegény, 1543-1547-ig 3 adózó porta, 1548-1552-ig 2 1/2 adózó porta. Szentgál 1542-ben 14 adózó, 23 szegény, 1543-ban 14 adózó, 1545-ben 9 1/2, 1546-ban 12 adózó, 1548-ban 10 adózó porta. Bakonyszentiván 1531-ben 7 1/2 adózó, 16

puszta és 1 szolga birtok, Pápateszér /Fenyőfő / 1536-ban 7 adózó, 3 szegény és 3 puszta, 1542-ben 6 adózó, 8 szegény és 6 puszta, 1543-ban 6 adózó porta, 1544-1552-ig puszta mind.

Ug /Somlyóvásárhely mellett / 1550-ben 2 szegény porta, Kisfüle /Füle Székesfehérvár mellett/, Tálod vagy Talád /Nyagyvázsonytól nyugatra /, Mencshely 1531-1536-ig 1 adózó porta, Füle /Fejér megyében / 1549-ben 10 adózó porta, 1550-ben 9 adózó porta.

A devecseri Csóron család portális viszonyai Veszprém vármegyében 1531 - 1552-között.		
év	lakott jobbágy porta száma	puszta porták száma
1531	532,5	135
1532	396	109
1533/35	379	109
1536	290	79
1537/41	196,5	57
1542	173	58
1543	105	11
1544	48,5	2
1545	40	
1546	47	
1547	36	
1548	48,5	
1549	70,5	4
1550	73	4
1551/52	60,5	4

Ezen birtokai után, mint telekkatonaság 1531-1542-között 213 - 66 lovast, 1543-1552- között 9 - 8 lovast és 85 - 8 fő gyalogos katonát kellett elvben kiállítania.²³⁷

Csóron András már korán felismerte a kereskedelemben rejlő lehetőségeket, az 1542-ben készült a nyugati határon fekvő harmincad hivatalok naplói szerint Devecserből érkező kereskedők 612 Ft teljes forgalmat bonyolítottak le, igaz ennek legnagyobb részét import tette ki. A hadigazdaságba is hamar bekapcsolódtak: már 1538-ból van arra adatunk, hogy a Veszprém mellett táborozó Ferdinánd-párti sereg részére Choron András is szállított ellátmányt.²³⁸

²³⁷ Veszprém Megye Régészeti Topográfiaja: Budapest: Akadémiai Kiadó, 1969-1970.

²³⁸ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédanyagok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 286. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

1548-ban devecseri Csóron András (Endre), vásonykői Horváth Péter és Gáspár, s Kolos János ellen királyi rendelet kelt, kiknek meghagyta Miksa főherceg egyik rendeletében, hogy a vázsonyi pálos kolostortól erőszakosan elfoglalt tárgyakat visszatérítsék.²³⁹

Birtokait egyetlen életben maradt fia, Devecseri Csóron János valamint lányai Frakszina, Zsófia és Anna /Dorotya / örökölték 1551-ben. Utolsó levelét 1551. augusztus 8-án keltezte Nádasdy Tamásnak. Későbbi forrásokban nem bukkan fel. Ezért nem fogadhatjuk el halála időpontjának 1564-et.²⁴⁰

Devecseri Csóron András a népi folklór részévé vált. Hőgyész László Sümeg évszázadai című munkája őrizte meg legendáját. „...Csóron András Lengyeltóti Gáspárnak, Szigliet birtokosának Mária nevű leányát vette másodszor feleségül, akinél csaknem húsz évvel idősebb volt. A leány Bánfi Gézával, Szentgrót birtokosával előzőleg már jegyben járt. Csóron András egy alkalommal több napra vadászni ment, és amikor váratlanul visszatért, feleségét Bánfi Gézával a sümegi vár belső szobájában találta. Karddal vetette rá magát Bánfira, aki volt jegyese védelmére kelt. Csóron András mindkettőjüket felkoncolta. Ezután kardját megtörölve, közönyösen adott utasítást, hogy a holttesteket vigyék el, hívják hozzá a várkaplánt...” Csóron András szelleme holta után és napjainkban is a vár fokán jár - vélik egyesek. S mondják, ha a vihar teljes erejével tombol és rémesen süvít a vár üveg nélküli ablakain át, akkor az ő szelleme száguld végig az ódon, öles falak között. Czeidlí István nyugalmazott várpalotai jegyző így írt a legendáról versében:

„Hogyha volna még süvegem, / Szél emelné le Sümegen, / Máig ható átok szele, / Birkóztam is sokat vele, / Egy haragos vén kísértet, / Amint mondom: megkísértett. / A balvégzet széles szárnya, / Mint a felhő sötét árnya, / Sok-sok éve, télen, nyáron, / Néha ott borong a váron, / Egy végzetes naptól fogva, / Somló felől száll suhogva. / Csóron Andrást Devecserben, / Józán esze hagyta cserben: / Se éjjele, se nappala, / Nem védheti a vár fala, / Mindig látja Sümeg várát, / Akármilyen ritkán jár át. / Gondolatban végigosan / Újra a sötét folyósón, / S Szíve dübög, egyre jobban / Bolondul ver, szétrobban, / Rúgásra lendül a lába, / S beront abba a szobába. / Látja őket - azok ketten / Ölelkeznek önfeledten: / Bánfi és a hűtlen asszony, / Hogy ott mindent elárasszon / A szerelmi szenvedéllyel, / A végzetes átkos éjjel. / És már nem is bír a karddal: / Magától vág, szúr és / De látja a véres ágyat, / S a két életet kioltott / Éles kardon azt a foltot. / Látja őket: azok ketten, / Ölelkeznek önfeledten, / Amint akkor kiszenvedtek, / végleg egymáséi lettek, / Csóron Andrást Devecserben / A bosszú nem hagyja cserben. / Ettől hírhedt Sümeg vára, / Feledésbe merült mára, / De a vendég rosszul alhat. / Felébreszti egy fuvallat, / S ahogy kinéz, szinte vakon...Szellem, zörög az ablakon. / Csóron András szellemárnya / Mintha vissza-visszajárna, / Nem csitul bosszúvágya: / Hol van a hitvesi ágya? / Mert még rajta van az átok, / Jó, ha az Úr vigyázz rátok!”²⁴¹

²³⁹ Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre 1. Az Esztergami egyháztartomány (Pest, 1870) IX. Fejezet. Váczi püspökmegye

²⁴⁰ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 269. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁴¹ Veszprémi Napló, 2016. július (72. évfolyam, 153-178. szám) 2016-07-11 / 161. szám: Czeidlí József: Csóron András legendája

Egy másik legenda szerint a távoli kolostor kincseit és értékeit is megszerezte. Nem kizárt, hogy talán éppen ekkor esett le a kincsekkel, értékes holmikkal megrakott szekérről az a román kori fészület rajta az evangélisták szimbólumaival, amelyet az imári dűlőben találtak meg, és amit a csaprendeki plébánián őriznek.²⁴²

Devecseri Csóron Frakszina (Fruzsina), báró gersei Pethő Benedek felesége lett, mint azt már említettem. Frakszina, férje Keménd-i várában élt. Frakszina /Praxedim / keméndi kertje, messze földön híres volt. mint kiváló kertgazda, igyekezett mindenféle hasznos növényt beszerezni. Kapott is mindenféle magot meg palántát a Dunántúl híres kertjeiből. Így például 1560-ban rozsmaringot kapott Batthyány Kristóftól, amit így köszönt meg: „*Megszolgáljuk mind urammal egyetemben azrozymarynt mint bizott urannak és szomszédunknak*”. Férje a rozsmaringokat külön is megköszönte emígyen: „*Én is megküldöm kegyelmednek az narancsfát - mikor a rozymarynth meghozták*”.(1560.10.29.) Tehát a XVI. századi keméndi kertben már narancsfák nőttek. Frakszina igen művelt volt.

Egyik levelében azt írja Batthyányinak:” *Kérem kegyelmedet, küldjön nagyságod az jóféle salátamagba és egyéb veteménymagot is, kit nagyságodnak örökké megszolgálók*”. A magokért cserébe Frakszina, gyakorta orvosságok receptjeivel köszönte meg. Így például 1562-ben a borjómáj vizét ajánlotta Batthyányinak, mert „*ennél jobb orvosság nincs*”. Gyakorta segíti ki férjével együtt erdőségeik fáival Batthyányit, ha annak erősségei karbantartására, fára volt szüksége. 1563-ban Batthyány például mankókat kért tőlük. Erre gersei Pethő Kristóf így felelt:” *Nagyságod éntőlem mankót kéret. Bizony valának szépek, de olyan lovam vagyom, hogy immár többet töretett el velem tíznél*”. Mint kitűnik, férje mellett, Frakszina is igen sok levelet írt magyar és latin nyelven egyaránt. Ezekből látszik, hogy igen művelt nő volt. Frakszina legfőbb levelezőtársai Batthyányné, Nádasdyné és Gyula Adviga volt. Leveleiben így nevezi meg magát:” *Choron Frakszina Devecseri, az vitézlő Petheő Benedekné*”. Gyakran olvasgatott és kért kölcsön másoktól is könyveket. 1553- ban így írt ura, Batthyány Kristófnak:” *Kéri kegyelmed feleségem, hogy az Jeremiás siralmát kegyelmed küldje ide, mert az kit küldött vala, elveszett*.” 1559-ben a keméndi kertből férje, Nádasdynak öt négely vörös makaria körtvélyt, hat négely muskotályalmát és egy négely száraz muskotályt stb. küldött.

Frakszina csúszban (reuma) szenvedett. Ezt borjómájvízzel kezelték.²⁴³

Frakszina 1591-ben még életben volt, mert ekkor szerepel nokaöccse, Nádasdy Tamás levelében.²⁴⁴

Ugyan akkor az itt élő **Csóron Zsófia**, aki br. gersei Pethő Péter felesége (esk. 1535) volt, koszorúnak való virágokat küld innét Nádasdy Kristóf lányának.

Frakszina, kora szokása szerint, igen kedvelte a madarászatot és a hálóval való vadászatot. Férje így írt erről:”*. mindaddig nyulássza, hogy tegnap kilenc órákkor egy fiat foga. Ím, mostan mindketten együtt feküszik az gyermekágyát*”. Csóron Zsófia és br. gersei Pethő Péter utódairól

²⁴² Veszprémi Napló, 1981. augusztus (Veszprém, 37. évfolyam, 179-203. szám), 1981-08-11 / 187. szám: Hamar Imre: Szólások, legendák, igaz történetek

²⁴³ Magyary-Kossa Gyula Dr.: Magyar orvosi emlékek III. - A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára 128. (Budapest, 1931), Magyar orvostörténeti adattár (1000-1700) 171. oldal.

²⁴⁴ Vasárnapi Ujság – 1914/ 4. Történelem; régészet és rokontárgyúak: 192. oldal, Takáts Sándor: Nádasdy Tamás házassága

nem tudunk. Meg kell azonban jegyezni, hogy Takáts Sándor idézett művében, csak feltételezi, hogy Zsófia férje br. gersei Pethő Péter. Zsófia 1584 előtt hunyt el.

Devecseri Csóron Frakszina Frakszina gyakorta volt egyedül a keméndi várban, mert férjét sűrűn elszólította a hadak útja. Itt férje a kor betegségét a köszvényt szedte össze, mitől igen sokat szenvedett. A hadak útja viszont jó barátságba hozta őket Zrínyi Miklóssal is. Jelentős részük volt abban, hogy Batthyány Boldozsár és Zrínyi Dorica házassága létrejöhetett.

Devecseri Csóron Frakszina és férje, mélyen hívő emberek voltak. gersei Pethő Benedek hagyatékát 1573-ban írták össze. E szerint felesége Frakszina, ekkor már nem élt.²⁴⁵ Házasságukból született gersei Pethő Zsuzsanna, Nádasdy Tamásné.

Csóron Anna és báró gersei Pethő II. Gáspárnak két fia, Kristóf és Mihály, valamint egy lánya, Margit született. Báró gersei Pethő Kristóf 1597. márciustól 1598- ig Kanizsa vidéki főkapitány volt. Bolondvárat /Balatonszemest / két ízben visszaveszi a töröktől, majd harmadszorra 1600-ban, ismét ostrom alá vette. Ekkor, ezen vár falai alatt érte a halálos ágyúlövés. Megjegyzendő, hogy Nagy Iván szintén idézett könyvében, br. gersei II. Gáspár feleségének, hol Csóron Annát, hol Dorottyát ír. Az újabb kutatások szerint azonban Anna és Dorottya két külön személy, és Anna volt gersei II. Pethő Gáspár felesége.

A Devecsei Csóron lányok házastársai gyakran a báró gersei Pethő Családból kerültek ki. A Gersei Pethő család 1549-ben kapott bárói rangot.

E család bírta a dunántúli Rezi, Tátika és Keménd várait, továbbá Keszthelyt és a megerősített Tapolcát, továbbá egy időben Csobánc vára is az övék volt. A család tagjai az évszázadok során Vas, Zala és Győr főispánjai voltak. Báró gersei Pethő II. Gáspár, édesapja gersei Pethő János királynéi főajtónállómester 1505 -1508 között és királynéi főudvarmester 1508 - 1520 között. Ő volt a kiskorú II.Lajos magyar király egyik nevelője. A gersei Pethőkkel való házasságot azonban, minden bizonnyal, katonai okok is indokolták, hiszen a Nagykanizsa felől érkező török portyák, ha a Csóron birtokok felé fordultak, először a Pethők váraiba ütköztek, míg a Pethőket É- ről fenyegető portyák, a Csóron várakba ütköztek.²⁴⁶ A Pethők 1561-ben tizenhat fegyverest tartott Tátikában, tizenkettőt Reziben, és hatot-hatot Körmenden és Keszthelyen.²⁴⁷

Csóron Dorottya (Dorka) férje Rátóti Gyulaffy János Csobánc ura, akitől fiai Gyulaffy Lestár (1557-) és Mihály (1573+) Dorottya 1522-ben született és 1559-ben hunyt el. Házasságát 11 évesen kötötte 1533-ban. Gyulaffy János a saját testvére ellen emelt panaszt, mondván, hogy feleségét, „Dorka asszonyt éktelen szitkokkal illette.” Talán ez a családi viszály állhatott Devecseri Csóron András és Rátóti Gyulaffy János ellentéte mögött is.²⁴⁸

²⁴⁵ Takáts Sándor: Uo. 114 - 117. oldal.

²⁴⁶ Nagy Iván: Magyar Nemes Családok... P betűt tartalmazó kötete.

²⁴⁷ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 282. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁴⁸ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 282. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

Csóron András lánya **Csóron Katalin** 1566-ban Szigetváron esett el török fogságban. Férje volt Vásonkői Horváth Jeromos. Ő túlélte fiútestvéreit és még 1584 után is életben volt.²⁴⁹

A Csóron lányok fivére volt Devecseri Csóron István (Miklós) és báró devecseri és kaboldi Csóron János. Devecseri Csóron István 1542/49 körül már elhunyt. Korábban utalást leltem **Csóron Boldzsárra** is, de róla nem leltem használható adatra. A család úgy gondolkodhatott, hogy István viszi tovább a családot, míg Jánosból főpap lesz.

Ezért, Devecseri Csóron János hosszú ideig a papi pályára készült, mint a tihanyi apátság gubernátora. I. Ferdinánd király azon feltétellel hagyta meg Tihanyt és uradalmát devecseri Csóron Andrásnak, hogy annak János fia a papi pályára lép. Apja könnyen beleegyezhetett ebbe, hiszen akkor még volt Jánoson kívül élő fia. Akkor viszont, mikor János fiú testvére elhunytak és örökös nem hagytak maguk után, János nem léphetett papi pályára. Apja ezért fia számára megfelelő feleséget keresett. Azt meg is találta *nemes Svetkovics Mária* személyében, aki a királyné udvarhölgye volt, és aki gyermekkorra óta a királyi udvarban élt. Csóron és Svetkovics eljegyzésére 1545-ben került sor. Ez alkalomból Ferdinánd király, hozomány gyanánt 500 forintot rendelt a magyar harmincadok jövedelméből Svetkovics Máriának, hosszú és hű szolgálatai fejében. Ez nem igazán mondható valami nagy hozománynak. Viszont János, házassága révén sógorságba került Batthyány Ferenc bánnal és Batthyány Kristóffal. Az elsőnek Svetkovics Kata, míg a másodiknak Svetkovics Erzsébet volt a felesége. Choron János 1544. április 27-én vette feleségül a krajnai nemesi családból származó Svetkovics Máriát. Svetkovics Mária, férjhezmenetele után, Choron Máriának nevezte magát.²⁵⁰ Devecseri Csóron János evvel a házasságával az ország főuraival került rokonságba, illetve megnyílt előtte az út az udvari körökbe is. Feltehetőleg 1563 előtt hunyhatott el Svetkovics Mária, mert ekkor férjének felesége már, báró Weisspriach János lánya volt a kutatásaim szerint. Varga Szabolcs viszont Svetkovics Mária halálát 1575-re valószínűsíti, mert Nária ekkor örökölt Svetkovics Katalin után, de a birtokba nem őt, hanem Csóron Jánost iktatták be.²⁵¹

Báró devecseri és kaboldi Csóron János, már fiatal korában megismerkedett a katonai élettel. Ezt mutatja, hogy apjával együtt szolgált például Szigetváron. Így apja halála után, ő vette át birtokainak és a Dunántúl védelmének nehéz feladatát. 1552. májusában, Hadim Ali budai pasa személyesen vezette hadát Veszprém vára ellen. Ez alkalomból írja május 30-án Csóron János Nádasdy Tamás dunántúli főkapitánynak: *"...Biztosan írhatom, hogy Veszprém falait a törökök minden oldalról előzönlötték, és már csak a betörésük következhet"*. Röviddel Veszprém török bevételé előtt, Devecser várába - királyi katonaság - 75 huszár és 90 gyalogos darabont érkezett.

Veszprém várát Ali budai pasa 1552. június 2.-án vette be, pár napos ostrom után. A győrben állomásozó Ehrenreich von Königsberg főparancsnok helyettes nehézlovasai nem tudtak a vár

²⁴⁹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 282. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵⁰ Takáts Sándor: Uo. 113. oldal.

Nagy Iván: Magyar Nemes Családok... Batthyányi család címszó.

Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 282. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵¹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 297. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

felmentésére indulni. A vár felmentésére így Csóron János, Gyulaffy László és Magyar Bálint csapatai indultak, de elkéstek.²⁵²

Veszprém eleste után, a török hadak elárasztották a Dunántúlt, és például, feléprédálták Sümeg környékét. Csóron János ekkor irt leveléből tudjuk, hogy például az ugodi vár közelében lévő Olaszfaluból a török 92 lakóst hurcolt el: *”circa castrum meum Ugod”*.²⁵³ A török portyák hatására, az ugodi várba is érkeztek királyi katonák. Így a várak és a környék védelmét, már nem kellett teljes egészében Csóron Jánosnak állnia. Mindezek ellenére, 1552. július 14-előtt, Devecser vára török kézre került és 1554-ig ott is maradt. 1554. október 4.-én, Devecser várában már 150 lovas és 100 gyalogos katona állomásozott, akik 10 878 forintos zsoldját az ausztriai rendek fedezték. Csóron János esetében figyelembe kell vennünk, hogy a várban — Devecserben, Ugodban, Somlyón, Jánosházán, Dobrán és Kaboldon — tartottak fenn kisebb-nagyobb létszámú katonaságot, ez Devecser esetében megközelíthette az ott állomásozó királyi sereg létszámát, mert a huszárok számára bővíteni kellett a várat, és a legnyugatabbra fekvő Kaboldon is állomásozott 25 lovas és gyalogos.²⁵⁴ Kaboldot 1555-ben szerezte meg a család Svetkovics Ádámtól. Ettől kezdve Kabold volt a család központi lakhelye. Engedélyezték itt, a már korábban odatelepitett zsidók maradását és iparúzését, persze ennek fejében a zsidók védelmi pénzt fizettek, de emellett a hús, bor és pálinkamérés engedélyezéséért is adózniuk kellett, illetve újévkor ajándékkal tartoztak földesuruknak. Csóron János három faluba pedig horvátokat telepített le.²⁵⁵

Csóron János aktív irányítója volt a török elleni védekezésnek, fiatal korában vesztette el fél karját is egy ágyú felrobbanása következtében. Ez a testi hiba nem zavarta őt abban, hogy szinte fáradhatatlanul szervezze a birtokai védelmét, és oltalmazza a rábizott területeket minden lehetséges eszközt felhasználva. 1554-ben a Devecserben állomásozó lovasok megóvása érdekében egy sáncot kezdett el építeni, de a szükséges eszközök szűköse volta miatt csak lassan haladhattak a munkálatok, és félő volt, hogy Devecser a Fehérvár alatt összegyűlt török seregek pusztításának áldozatul esik. Ez viszont az egész környék elvesztésével járt volna, ezért könyörgött Gyulaffy Lászlóval együtt Nádasdynak, hogy létszámuk és felszerelésük elégtelen volta miatt szakállas puskákat, golyóhoz való puskaport is szíveskedjen a végházba küldetni.²⁵⁶

1555. szeptemberében, török hadak portyáztak Devecser körül. A török feléprédálta Devecser mezővárosát (van, aki ezt 1554-re teszi). A devecseri had, Csóron János vezetésével, rátört a fosztogató törökökre, és megfutamította őket. A történekről, azonnal értesítette Nádasdy Tamás dunántúli főkapitányt.

Ezt követően határozta el egy új árok ásását az oppidum köré a környező lakosság kirendelésével, hogy a további támadásoknak elejét vegye. Az a tény, hogy a végház a közvetlen előterében

²⁵² Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 273. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵³ Veress D. Csaba: Várak a...61. oldal.

²⁵⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 273. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵⁵ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 292. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 273-274. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

fekvő településeket sem volt képes megvédeni a pusztítástól, világosan megmutatja ennek a védelmi rendszernek a gyengeségeit és korlátozott hatékonyságát. A fizetések elmaradása miatt mindennaposak voltak a pénz nélkül maradt végváriak atrocitásai a polgári lakossággal szemben, ezeket a felsőbb katonai vezetés nem tudta megakadályozni. Nem volt ez másképp Devecserben sem, az ott állomásozó katonák is rendszeresen sarcolták a környék településeit, amint azt az örvényesiek, és a veszprémi püspök panaszaiból ismerjük.²⁵⁷

Még 1555-ben a török rátört a Somlóvásárhely mellett lévő Borszöröcsökre. Ellenük Csóron János vonult ki, és egészen Sombokorig üzte őket.²⁵⁸ (A települést nem tudom azonosítani, mert több falu is viselte ezt a nevet.)

Devecser védelmét gyengítette, hogy a két parancsnok Gyulaffy (a királyi csapatok vezetője) és Csóron János nem jött ki egymással. Gyulaffy Csóront törökbarátsággal vádolta meg, aminek volt némi alapja. Gyulaffy Csóron Jánosnak volt sógora. Az ellentétek dacára 1556 júliusában együtt portyáztak Fehérvár alatt, és csak 1557 júliusában helyezték át Gyulaffyt Győrbe. Gyulaffy távoztával Devecser védelme 75 lovasra és 90 gyalogosra csökkent. Ez a létszám csekély változtatással egészen Veszprém visszafoglalásáig megmaradt.²⁵⁹

A Devecser alatti összecsapás után Nádasdy Tamásnak jelezte, hogy Veszprémet csak 100 török katona védi, így javasolja Veszprém megrohanását. A támadást Csóron János, maga akarta vezetni, de ehhez kocsikra lett volna szüksége, amit levelében kért is.

Meglepő viszont, hogy a veszprémi vár parancsnokával, Ali aga kjetibbal /gyalogos várnaggyal /, baráti és kereskedelmi viszonyban állt. Csóron János 1555-ben levelet kapott Veszprémből, Ali aga porkolábtól (várnagytól), »kedves barátjától«. Az aga a legközvetlenebb hangon - Choron János előző levelére válaszolva - a nála megrendelt marha vétele felől érdeklődik, és biztosítja levelében »bizot barátját«, hogy a marhát kívánsága szerint megszerzi, csak küldjön érte kocsit. Újsággal, jó hírekkel is megörvendeztetni: elmegy Veszprémből Mehmed bég. Még egy kis világpolitikát is ad: »ilyen hír jéve, hogy a Császár Kazul basával megbékélt, bizonynal higgye Kegyelmed«. És a levele végén még azt is kívánja a barát török aga: »Isten tarca meg a kegyelmedet.«²⁶⁰

Csóron János egy lovat kapott szomszédság okán ajándékba Arslán fehérvári bégtől, illetve Batthyány Ferenc megbízásából egy agán keresztül akart neki aranyos tálakat és poharakat szerezni.²⁶¹

²⁵⁷ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 275. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁵⁸ Veszprémi Napló, 1986. december (Veszprém, 42. évfolyam, 274-307. szám) 1986-12-23 / 301. szám: H. Gy.: Vizsontagságos múltunkból: Hungler József: A török kori Veszprém

²⁵⁹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 277. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁶⁰ Veszprémi Napló, 1986. december (Veszprém, 42. évfolyam, 274-307. szám) 1986-12-23 / 301. szám: H. Gy.: Vizsontagságos múltunkból: Hungler József: A török kori Veszprém

²⁶¹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 279. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

A sok nehézség ellenére értek el sikereket a magyar csapatok. Sforza parancsára Csóron János 1554 nyarán lerombolta Tapolca kastélyát, és visszaadta az ottani templomot és kolostort a prior kezéhez, igaz a török újra építkezni kezdett. Őt is hadba hívták a Szigetvár felmentésére indított 1556. évi hadjáratba, és fontos szerepet játszott az összegyűlt seregek élelmezésében.²⁶²

Jánosnak a felesége, Svetkovics Mária révén, és kihasználva nemesi adómentességükből fakadó előnyeket aktívan be tudott kapcsolódni a kereskedelembe, melyből az ez időszakra jellemző hadikonjunktúra révén jelentős hasznot húzott.²⁶³ Tehát, Csóron János folytatta apja kereskedelmi tevékenységét. 1552-ben a királyi hadsereg számára vásárolták fel német kereskedők Csóron gabonáját, és az 1556-ban Sziget felmentésére Pápához összegyűjtött csapatoknak is szállított a család élelmet. Természetesen ezen kívül saját váraik őrségének ellátását is nekik kellett fedezniük, ám ez inkább volt teher, mint bevételi forrás, mert az őrség gyakran híjával volt a zsoldnak. Szervitorainak ellátására is neki kellett gondot viselnie, és ez a Csóron család esetében nem csekély felvevő piac volt, hiszen 1549-ben 60-nál többen szolgáltak neki. A drinápolyi béke beköszönte nem jelentette a hadiállapot megszűnését, a hadsereg élelmezése továbbra is busásan jövedelmezett. A termelő területek fokozatos nyugatra helyeződésével a határ menti területek egyre inkább felértékelődtek, mert a Rába jobb partjáiig a török hódoltatás következtében a termelés egyre inkább hanyatlott. Ennek köszönhetően Csóron terményei egyre nagyobb mennyiségben találtak vevőre. 1581-ben hatezer köből gabonát akart Hosszútóthy György a király megbízásából vásárolni Csórontól Kanizsa végvár szükségleteinek kielégítésére. A gabona mellett a bor volt a másik olyan mezőgazdasági termék, amelyből bármennyit el lehetett adni és mivel a család Balaton-felvidéken elterülő birtokainak kedvező fekvését kihasználva rengeteg szőlővel bírt, természetesen ebben az ágazatban is érdekelt volt. Rendelkeztek a Tihany környéki Arácon 112 hold szőlővel, de Somló, Kabold, és Kőszeg uradalmaiban is jelentős művelés folyt. Fontos helyet foglalt el a család bevételeiben az eddig csak kevésbé vizsgált halgazdálkodás is. Devecserben, Csatorán és Doroszlón nagy halastava volt a családnak.²⁶⁴ A Csóron család megrendelésre is foglalkozott halak beszerzésével. Désházy Boldizsár, Devecseri Csóron András vicekapitánya írja 1551-ben levelében Devecserből Nádasdy Tamás gróf, országos főkapitánynak, hogy a meghagyásra beszerzett «fogasokat» a «Balaton mellékéről» és azokat a levél vivőjével küldi. Ez a balatoni fogas egyik legelső okleveles említése.²⁶⁵

Szintén jelentős bevételt hoztak a malmok. Még Csóron András vette meg Csatár földjén, a Pinka-folyó melletti malmot 1547-ben közel 42 Ft-ért. A Csóron család ezen bevételei mellé, egyházi tizedeket is bérelt. 1539-től megkapták húsz évre Tapolca és Berend tizedkerületeit Kecsethy Márton veszprémi püspöktől, ezeken kívül bérbe kapták a derecskei dézsmát, és Kaboldon is ők szedték a tizedet 550 Ft bérleti díjért.

²⁶² Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 277. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁶³ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001. szám, 259. oldal, Tanulmányok: Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁶⁴ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 286-289. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁶⁵ Halászat, 1943 (44. évfolyam, 1-12. szám) 1943-02-15 / 2. szám: Lukács Károly dr.: Balatoni fogas említése egy közel 400 éves magyar kéziratban.

A család bevételeit tovább növelték a kölcsönadott pénzek, amit gyakran kétszeres áron adtak. Ezekért cserébe, főleg az uralkodótól zálogbirtokokat kaptak.²⁶⁶

Csóron János 1555-ben szerezte meg Kaboldot mint Svetkovics Ádámtól.

1556. júniusában, feltehetőleg a devecseri haddal, részese volt a székesfehérvári portyának.

1556. októberében a győri, devecseri és tihanyi had, a török által megszállt Paks és Tolna-Szentgyörgy térségébe ment portyázni. Tolnát akarták meglepetésszerűen megtámadni. De felfedte és bekerítette őket a váci bég hada. Az összecsapásban a magyarok maradtak alul, és közel 30 főt vesztek. A devecserieknek 10 halottuk volt és elvesztettek 80 lovat is.

1557. januárjában, egy török had prédálta Devecser vidékét. A devecseri várból, rájuk tört Csóron János magánhada és Gyulaffy László királyi zsoldoshada. A számbelileg erősebb törökök azonban visszaverték a magyarokat. A visszavonuló devecseriek parancsnokai összevesztek egymással. A nézeteltérést ekkor egy zsákmányolt paripa okozta, amit Gyulaffy egyik vitéze szerzett. A lovat Csóron János magának szeretne volna megszerezni, így megparancsolta, hogy a lovat adják le kótyavetyére. Mikor ezt Gyulaffy megtudta, felszólította Csóron Jánost, hogy a lovat azonnal adja vissza a vitéznek. Csóron János haragos levélben felelt: *”...nagyispán /ti. nádorispán / és Batthyány Ferenc azt nem mivelhette velem az mit én nem akartam, Gyulaffy László inkább ezt énvelem sem mivelheti, mert nem királyé Devecser hanem enyim és ha én akarom, én az mely erősség itt vagyok azt levonzom /lerombolom / És ugysem akarom, hogy te énnékem társam légy.”* Gyulaffy viszont Nádasdy Ferencnek írt, és elpanaszolta, hogy már három nyereségből a rabokat és lovakat mind magának szerezte meg Csóron János és ezért nem kíván vele török után menni. 1556. szeptemberében, Devecser várparancsnoka Dësházi Boldizsár volt.²⁶⁷

1557. január - februárban a törökök az üresen álló zirci apátságot, várrá akarták átépíteni és ehhez a környékbeli falvak lakosságát akarták munkába állítani. Csóron János a várpalotai udvarbíróval azt üzentte a fehérvári török bégnek, hogy a parasztok nem mernek gyülekezni, mert Nádasdy Tamás nádorispán és főkapitány megfenyegette őket, hogy ha gyülekeznek, haddal tör rájuk. Így Zirc nem lett török várrá.²⁶⁸

1557. áprilisában a győri, devecseri és tihanyi had, Veszprém ellen indított támadást. A portyán Csóron János és Takaró Mihály kapitány is részt vett. A hadinép a török tüzéség ténykedése (szakállas ágyúk) ellenére, a falak alá lovagolt, hol megütközött a kitörő védőkkel, majd elvonult.²⁶⁹

²⁶⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 286-289. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁶⁷ Veress D. Csaba: Uo. 70. oldal.

²⁶⁸ Szántó Imre: A végvári rendszer kiépítése a Balaton környékén 1541 - 1566: Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 11/1972: 313 - 321. oldal. (320. oldal)

²⁶⁹ Magyar Katonai Szemle, 1935 (5. évfolyam, 3. negyedév), HADTÖRTÉNET ÉS HADILEVÉLTÁRI OKMÁNYOK, Pápa végvári szerepe a XVI. században. Írta: Horváth Elek

1560. december 31- én megkönnyebbülve írta Devecser ura Nádasdy Tamásnak, hogy a veszprémi török had a Balaton-felvidéket rabolta végig, és a Balaton jegén át tért vissza Veszprémbe. Így ez a portya elkerülte a birtokait. Így számolt be erről: *"Hiszem, hogy ez hírül vagyon Nagyságodnak, hogy Hosszúpáhot, Németpáhot /Alsó és Felső-Páhok/, Sármelléket, Egregyvet és az több környül való falvakat a törökök elrabolták, és az Balaton jegén mentek vissza az rabokkal".*²⁷⁰

1561. április 16- ról 17- re virradólag a törökök, meglepetésszerű rohammal bevették Hegyesd várát és a megerődített Tapolcát és befészkeltek magukat a Balaton - felvidékre.²⁷¹ A törökök hegyesdi tevékenységéről így irt Csóron János: *"Az törökök Hegyesdhez palánkot építenek, de azt nem fonják, hanem úgy állítják az palánkot, hogy egymást éri az fa, azt bekötik által az kőfalon. Immár hordják az fáját, és mind keresztbe környül ássák. A palánknak árokját mient megássák, azonnal felállítják. Igen sietnek vele".*²⁷²

1561 nyarán Szent Grótot és Udvarnokot megtámadta és felgyújtotta a török, de rabolniuk nem sikerült nekik, mert a sümegiek és Csóron emberei ki tudtak mindenkit szabadítani, mert szembe sikerült támadni őket.²⁷³

1562. március végén Salm Eck győri főkapitány a dunántúli végvidékek hadaival együtt, ostrom alá vette és visszafoglalta Hegyesdet. A devecseri hadat Csóron János vezette. A vár földig rombolása után 1561. április 10-én, elsőként a devecseri had vonult Hegyesd alól haza.²⁷⁴

Csóron János kiváló kémhálózatot működtetett. Emberei voltak Budán, de még Nándorfehérváron is. Ezek ismeretében nem volt meglepő, hogy Csóron kapott parancsot az egyik első, Dunántúlt ábrázoló, máig fennmaradt katonai térkép elkészítésére. Csóron térképe 1563-ban az Udvari Haditanács felkérésére készült el és a Balaton és a Duna közötti végvárövezet mutatja be. Ez a győri főkapitányság térképvázlata, megadva az egyes keresztény és török várak közötti távolságokat mérföldben. A távolság megadása különösen jelentőssé tette a munkát. Sőt helyismerete és határvidéki tapasztalatai alapján olyan török várakat is ábrázolt, amelyeket a hódítók az előző évtizedekben emeltek.²⁷⁵

Ha ehhez hozzávesszük Csóron helyismeretét és határvidéki tapasztalatait, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a térkép nagy segítséget nyújtott a Haditanácsnak a Balaton és a Duna közti területen fekvő várak stratégiai helyzetének meghatározásakor. Tájékozása a korabeli térképekéhez hasonlóan eltolt, de számunkra rengeteg segítséget nyújt, mert Csóron a saját szemszögéből nézve vetette papírra ismereteit, a középpontban Devecserrel, amit a rajzoló felülnézetből ábrázolt. Mái ez a legkorábbi kastélyábrázolásunk, amin jól látszanak Csóron építkezései.²⁷⁶ A

²⁷⁰ Szántó Imre: A végvári rendszer kiépítése a Balaton környékén 1541 - 1566: Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 11/1972: 313 - 321. oldal. (320. oldal)

²⁷¹ Veress D.Csaba: Uo. 38 - 43. oldal.

²⁷² Takáts Sándor: Uo. 112. oldal.

²⁷³ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 277. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁷⁴ Takáts Sándor: Uo. 112. oldal.

²⁷⁵ História 2000 / 4. szám, MŰHELY: PÁLFFY GÉZA: Várak, térképek, a török korban

²⁷⁶ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 278-279. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

törökkel való kapcsolattartás egyik módja volt a rabtartás és rabkereskedelem. 1554-ben talán Dobrán őriztette a foglyait.²⁷⁷

1560-1562-ben a törökök Somló és Devecser vára ellen is támadásokat intéztek, eredménytelenül. Azonban 1563-ban, Somlót és Devecsert egyidőben rohanta meg a török, és foglalta el azokat. A két erősség 1566. június végéig, Veszprém visszafoglalásáig maradt török kézen. 1566 után Devecser jelentősége csökkent, de védelmére 1583-ig évi 600 Ft-ot folyósít a királyi udvar.²⁷⁸

Minden valószínűség szerint, két várának elvesztése készítette Csóron Jánost arra, hogy a királyhoz forduljon, és kérje, hogy az 1539. december 1-i szerződés értelmében, adják vissza neki Tihanyt és annak uradalmát. Egy rokona kérését avval támogatta, hogy Tihanyt, első sorban apja, devecseri Csóron András szerezte meg a Habsburgok számára és erősítette meg. Kérése azonban elutasításra talált. Talán azért, mert nem volt neki fia, ki esetleg szerzetes-apátként szóba jöhetett volna és kinek nagykorúságáig Ő, mint gubernátor, birtokolta volna Tihanyt és uradalmát.

Devecseri és kaboldi báró Csóron János az 1560-as évekre, tovább gyarapította örökölt birtokait. Ekkorra már hat várat szerzett meg, mégpedig: Devecsert, Somlót, Jánosházát /amit 1564-től már nem bérelt, hanem megvette /, Ugodot, Kőszeget és Kaboldot. Továbbá 80 lecsökkent lakosságú falu adózott neki. Meg kell azonban jegyezni, hogy egyes források szerint, Kaboldot 1543 táján, a Bazini és Szentgyörgyi grófok kihalta után, már apja, Devecseri Csóron András megszerezte, így lehet, hogy János csak véglegesíti a szerzeményt. Úgy, mint Jánosháza esetében is tette.²⁷⁹ Azonban a fenti források tévednek, mert Kaboldot 1563-ban szerzi meg, mégpedig, második felesége révén, aki báró Weisspriach János lánya volt.²⁸⁰ **1569-től, Kabold után viseli a kaboldi báró címet** („liber baro de Kabold vagy másképp Kobelsdorf), mikor a birtok átvételét a kamarai vizsgálat is jóváhagyta.

A Weisspriach – Csóron házasságot viszont többen vitatják. Egyes források szerint Csóron János második felesége **Frangepán Anna**, akit 1581-ben vett feleségül.²⁸¹

Az 1570-es évek elején tovább gyarapodott a család birtokállománya, mert Csóron János meegyserezte 52 000 Ft-ért Jókó uradalmát. 1579-ig volt ez a felvidéki uradalom a család kezén, ám ekkor Rudolf császár nevében Illésházy István és Krusith János tárgyalásokat kezdtek Csóronnal, és megpróbálták rávenni, hogy az eddigi 54 000 Ft-os zálogdíj helyett

75 000 Ft-ot fizessen. Csóron erre nem volt hajlandó, így 54 000 Ft ellenében visszaadta az uradalmat az udvarnak, aki azt Christopf Ungnádnek adta tovább 70 000 Ft-ért. Pénzért címetet is lehetett venni. Így lett 1571. március 2-án Csóron János Sopron megye főispánja és Sopron város főkapitánya 5000 Ft ellenében. Ezt a tisztséget már 1584. november 24-én bekövetkezett

²⁷⁷ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 279. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁷⁸ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 279. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁷⁹ Veress D. Csaba: Uo. 44. oldal.

Magyar Nagylexikon: Budapest, 2000. 10. kötet (Ir-Kip), 394. oldal.

²⁸⁰ Bartal Ernő: A kaboldi várkastély: Soproni Szemle 37. vol. 1983/2: 152 - 168. oldal.

²⁸¹ Csermelyi József: A kaboldi uradalom és a kaboldi báróság 15–16. századi története

haláláig viselte, minden év júniusában megkapta az érte járó 400 Ft fizetséget, melyet még halála után is folyósítottak lányainak 1586-ig.^{282, 283}

Birtokait a török portyák igen gyakran pusztították. Erre álljon itt két példa:

Természetesen, az elnéptelenedett, de birtokát képző falvak az összeírásokból ismét kimaradnak.

Nagyhany:

1555- ben 3 adózó jobbágyporta, 1556- ra viszont már teljesen lakatlan.

<u>Sárosd:</u>			
év	adózásra képes	adózásra képtelen	puszta, elnéptelenedett porta
1553	3	4	4
1554	4		
1555	3		
1564	4	2	1
1578	1/2	1	

284

Mivel birtokai egyre kevesebbet tudtak adózni, de várai fenntartását és katonáit fizetnie kellett, néha hatalmaskodáshoz folyamodott. Különösen sok panasszal éltek ellene a közeli somlóvásárhelyi apácák. Palásthy Katalin apátnő 1570 december végén az alábbi panaszos levelet küldte az ország helytartójához, panasszal Csóron János ellen: " *...Ha tudjuk azt, hogy Csóron János karácsony nap tájban, 1570 esztendőben erőhatalommal elfoglalta a vásárhelyi klastromhoz tartozó uradalmat annyira, hogy valamiképpen akarja, azonképpen szolgáltatja is teljességgel az ő uralma alá vette a jobbágyokat és minden szolgálatra rája vezeti őket...Ha tudjuk, hogy Csóron János hatalmával Somló várából és Devecserről fegyveres kézzel szolgálait és gyalogosokat trombitáltatván, küldte Vásárhelyre, estve, mikoron a nap elenyészett, szent Benedek előtt való vasárnapon és verette a szegény népet szántani, a vásárhelyi bírót erővel velük hordozták éjjel, nagy rettenetességgel, és úgy fogdozták a vásárhelyi jobbágyokat a szántás okáért, először Perecsütő Mihályt és Márton Mátét megfogták és az nyakukra láncot vetettek, Pallér Jánost és Bereczk Mártont egybekéblőzták...Másod napon ismét a somlói porkoláb, Noszlopi Gáspár Vásárhelyre jött darabontokkal és az vásárhelyieket pálczákkal akarta veretni, ha el nem mentek volna szántani...Szent Benedek estjin kedden, ismét a somlói porkoláb, Noszlopi Gáspár jött darabontokkal, tömlőczbe hurcoltatta a népet, szántatott a vásárhelyi klastrom jobbágyaival, kapáltatta velük szőlejét, erővel munkára üzvén a szegény népet.* " ²⁸⁵

De másokkal is akadt vitája. Így például Magyar Bálinttal a nádor főkapitányával, aki ökröket követelt tőle vissza, miket katonái hajtottak el. Erre Csóron János így felelt. " *Hol pedig te*

²⁸² Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 290-291. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁸³ Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai 1526 - 1848: Argumentum kiadó Budapest 1994: 96. oldal.

²⁸⁴ Veress D. Csaba: Uo. 45. oldal.

²⁸⁵ Veress D. Csaba: Uo. 46 - 47. oldal.

kegyelmed engem fenyeget, kegyelmed bátor anélkül lenne: sokkal jobb volna egymásnak barátsággal lennünk: mert valakinek barátja nincs, az semmi! Ha pedig elkezdjük egymást dúlni, kegyelmed vélheti, ki nyeri!''. A dúlások miatt az esztergomi érsek még Nádasdyt

is figyelmeztette, hogy ne engedje meg Csóron Jánosnak katonák toborzását. „*Ott az kegyelmed városában - írja az érsek - Csepregeben zsoldot kiáltatott és gyalogokat fogadott, és Kaboldba küldte őket. Ne hagyjon az k. jószágában népet támasztani''.*²⁸⁶

A sok hadakozás a devecesteri várat igen megviselte. Ezért a Pozsonyi Magyar Kamara 1576-ban előírta a devecesteri vár kijáratát, amit 1578-ban, végre is hajtottak.

1575-ben zálogban megszerezte Kőszegét és a hozzá tartozó uradalmat. Kőszegért 80 000 Ft-ot fizetett Csóron János. Kőszeg és Kabold ekkor ún. koronazálog-birtokként nem a magyar királyság, hanem az osztrák rendek és az Alsó-Ausztriai Kamara alá tartoztak. Az 1585-ös összeírás szerint Kabold uralmának 8 településén 305 adózó portát írtak össze, kiterjedt uradalma, külsőségei voltak, kereskedelmi utak metszéspontjában feküdt, így jelentős bevételt eredményezett az uradalom birtokosának. Kabold után Csóron és örökösei az alsó-ausztriai rendeknek soha nem fizettek adót, akkor azt kell mondanunk, hogy ez a birtok hatalmas hasznot hozott a családnak.²⁸⁷

Mielőtt azonban eltemetnénk a Devecesteri Csóron család utolsó élő férfi tagját, szót kell ejtenünk vélt Weispriach feleségének családjáról a karintiai származású kaboldi báró Weisspriach családról is. Oklevél nem nevezi meg Weispriach családbéli feleségét, de Kabold esetén többen feltételezik ezt a házasságot, míg mások elvetik. A házasságot feltételezők arra alapozzák érveiket, hogy Kabold birtokviszonyai és oklevelei igen kuszáék, néha egymásnak is ellentmondóak. Ezen karintiai eredetű, főúri család, hazánkban, Hunyady Mátyás korában tűnik fel először. 1466-ban Weisspriach Zsigmond kapta királyi adományba Kabold várát és uradalmát, olyan feltétellel, hogy azt kiváltja VI. Albrecht osztrák herceg zálogából. Továbbá, 1471-ben 10 400 arany forint fejében, zálogba kapta Sopront is. A Weisspriach család idővel megszerezte még Fraknót, Kőszegét, Nagymartont és Lándzsért is, uradalmaikkal együtt. Így Nyugat - Magyarország egyik leggazdagabb családjává vált. A család Sopron vármegyében 76 portát és 1 majorságot bírt, 8 szolgálával. A család utolsó férfi tagja, báró koblstorfi és kaboldi Weisspriach János 1527 - 1553- között soproni főispán és kapitány. Ő volt az, aki többek között megkezdte a kaboldi vár átépítését középkori várból, reneszánsz várrá. Az átépítést veje, Csóron János fejezte be. br. Weispriach János másik veje, báró /krottendorfi vagy grindersdorffi/ Teuffel Kristóf volt. Teuffel Kristóf birta egy időben Kőszegét. A Teuffel család Sopron vármegyében 150 jobbágyportát bírt és 3 szolgát továbbá 9 malmot. De ami ennél lényegesebb, Csóron János a Teuffel rokonság által, egy igen nagy tekintélyű katonacsalád rokona lett. Így például Teuffel András 1575-1588 között győri kapitány és végvidéki főkapitány, 1583-ban pedig felsőmagyarországi főkapitány volt. Csóron János második házassága által, nem csak hatalmas vagyona tett szert, hanem ismételt, igen befolyásos rokonsághoz jutott. Feltéve, hogy volt ilyen házasság.²⁸⁸

²⁸⁶ Takáts Sándor: Uo. 113. oldal.

²⁸⁷ Fons (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, 291. old. Tanulmányok, Varga Szabolcs: A devecesteri Choronok

²⁸⁸ Bartal Ernő: A kaboldi várkastély Uo.

Maksay Endre: Sopron vármegye birtokos társadalma a XVI. század közepén: Soproni Szemle 33. évfolyam, 1979/2, 157 - 170. oldal.

A Devecseri Csóron címer Nagy Iván Magyarország családai ... című könyvében.

A csatákban és hatalmaskodásokban (főleg az egyházi birtokokat, illetve a Somló – Vásárhelyi apácák birtokait zaklatta) megfáradt devecseri és kaboldi báró Csóron János 1584.11.08-án távozott az élők sorából. Ekkor már Frangepán Anna nem élt. Csóron Jánossal fiágon kihalt a nagymúltú devecseri Csóron /Choron/ család, mert utána csak két lány, **Anna** és **Margit** maradt. Birtokait Anna és Margit 1608-ig felosztották egymás között. Harmadik lánya Anna, feltehetőleg még apja életében elhunyt.

Meg kell jegyezni, hogy ekkora a család már nem a hadaktól fenyegetett Devecseren élt, hanem a jóval biztonságosabb Kadoldon és Kőszegen. Csóron János 1583-as végrendeletének egyik érdekes pontja Jánosházára vonatkozik. Fortalitiumnak nevezi azt, amelyet saját költségén, teljesen újonnan építtetett. Feltehetőleg a korábban, 1510 körül épült várat építtette át.²⁸⁹

De mielőtt lányairól esnék szó, említsük meg feleségét Svetkovics Máriát még egy rövid időre. Annál is inkább, mert Ő, házasságkötése után, Choron /Csóron/ Máriának írja magát, ami esetleg tévedésekre adhat okot. Csóron Mária, sűrűn levelezgetett testvéreivel, a bécsi udvarban élő Svetkovics Ádám, továbbá Katával, Batthyány Ferencnével és Erzsébettel, Batthyány Kristófnéval. Svetkovics Ádám képviselte Csóron János ügyeit a bécsi udvarnál. Ezért a Csóron család ügyintézéseit, rendre az udvarnál Csóron Mária látta el. Így járt 1552- ben például Bécsben Mária asszony. Ekkor a királyi család részére, szép öszibarackokat vitt magával. 1554-ben, férje ügyében, nővérehez, Batthyány Ferencnéhez fordult. De úgy tűnik, annak válaszával nem volt megelégedve, mert így felelt rá: " Szerelmes asszonyom és nővérem! Megértem az kegyelmed levelét, ki bizony elég nehéz értelemmel vagyok?: de hiszem, hogy búsultában mivelte kegyelmed". Batthyány Ferencnek meg több levélben köszöni meg a tőle kapott virágmagokat. 1559-ben a betegség ágynak döntötte, és ezért Bécsbe ment kezeltetni magát. Innét így irt: " Az doktor azt mondja, ezten szombatig itt kell lennem, azután hazabocsát". Máskor ezt írta: " Az én édes Istenemben bízok, hogy könyörgésem meghallgatja, s előbbi egészségem visszanyerem".²⁹⁰

²⁸⁹ MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ, 23. ÉVFOLYAM 1974 / 4. sz., TANULMÁNYOK: KOPPÁNY TIBOR: A castellumtól a kastélyig

²⁹⁰ Takáts Sándor: Uo. 114. oldal.

Csóron Katalin volt Csóron János középső lánya. Ő bethlenfalvi Thurzó Szaniszlóhoz ment feleségül, de Choron János végrendelete nem tesz róla említést.²⁹¹ Az esküvőt Bécsben tartották 1563-ban. Gyermekek nem születtek.²⁹²

Csóron Anna volt a három Csóron lány közül a legfiatalabb, aki 1558 után születhetett. 1580. január 5-én Balassa István lett. Az idős Balassa Istvántól gyermeke nem született. Viszont Liszti Istvántól született három fia, II. István, kinek alsóindvai Bánffy Zsófia lett felesége, János, aki rimaszácsi Széchy Kata férje lett, és Ferenc, szamosújvári kapitány, kinek felesége ráthóti Gyulaffy Zsuzsa volt. Továbbá született egy lánya, Erzse, aki nagylucei Dóczy Lőrinc felesége volt.

Báró Csóron Margit örökölte a devecseri várat és birtokait, Jánosházát, az ugodí várat és birtokait, továbbá a kőszegi vár és uradalom felét.

Báró Csóron Anna kapta a somlói várat és uradalmát, és megosztva örökölték a kaboldi várat és birtokait., valamint a kőszegi birtokokat. Ez utóbbi, azonban vita tárgyát képezte a két nővér között, mivel az egész uradalmat Balassa István, magának követelte. Csóron Margit

60 000 forintot adott Kőszegre. Erre Rudolf király 1586. május 20-i rendeletében, a kőszegi uradalom felét, Margitnak adta. Még ez évben Margit, újabb 16 000 tallért ajánlott fel Bécsben Kőszegért. Margit végül Kőszeget megtartja és fiára hagyja.

Csóron Margit kezét maga Oláh Miklós esztergomi érsek kérte meg az unokaöccse, Oláhcsászár Miklós számára, de az apa az érsekkel folytatott folyamatos pereskedések miatt visszautasította ezt a házassági ajánlatot.

Csóron Margit férje, Nádasdy I. Ferenc és Enyingi Török Orsolya fia, gróf Nádasdy Kristóf lett, aki 1554- ben született. Ezen házasságból fog majd születni, gróf Nádasdy II. Tamás.

Csóron Margit férje, Nádasdy Kristóf igen vitéz katona volt. De vitézsége, nem párosult rangkorsággal. Így, mikor megtudta, hogy a király az urak közé emelte báró gersei Pethő János javaslatára, így vélekedett erről: „...*igen izetlen magnificus nevünek, tiszik énnékem csakis az mint vagyok*”.

Kérni sem kért magának soha semmit, pedig mint Nádasdy Tamás nádor testvérének, lett volna módja rá. Mint katona, szolgált Pápán, Sárvárott, Szigetvárott és Győrött. A házasságkötésre 1558-ban, vagy az előtt került sor. Ekkor Margit 12/13 éves lehetett. A család ekkor Egerváron élt.

1569-ben, feleségével Bécsbe utazott, hogy ott magát a császár orvosával kezeltesse. Az orvosokat számára, mind felesége szerezte, és őt magát is ő ápolta nagy odaadással.

1572-ben ők adták férjhez a megboldogult Csányi Ákosnak lányát.

gróf Nádasdy Kristóf sok levele közül, amiket a rokonoknak és máshová írt, az utolsó ismert levele 1576. szeptember 9-én kelt. Ezt Batthyány Boldizsárnak írta. Ezt követően, nem sokára hunyhott el. Tehát Margit, még apja életében megözvegyült. De amíg házassága fenn állt, az

²⁹¹ Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtdományok) VIII. évfolyam 2001. szám, 284. oldal, Tanulmányok: Varga Szabolcs: A devecseri Choronok

²⁹² Nagy Iván: Magyarország családai. Címerekkel és nemzékrendi táblákkal. 11. kötet (1865) Thurzó család. (Bethlenfalvi)

boldog lehetett, legalább is ezt mutatják a megmaradt levelek. Udvarában sok főrangú lány nevelkedett. Többek között Zrínyi Zsuzsanna árvája. A gyermeket még anyjának sem akarta kiadni, mert úgy szerette. Erről így irt Zrínyi Doricának: *"Szánj meg engem, szegény megkeseredett szívű vén anyát... fogj mellettem, édös asszonyom: mert halált szenvedők az gyermekéért. Soha kezemből ki nem adom. Lölköm, édös szerelmes asszonyom, jó és kedves választ várok"*. Ha egy idegen gyerekért így aggódott, akkor elképzelhető, hogy a sajátját hogy félthette.

Zrínyi Dorinkával, Batthyány Boldizsárnével, közeli barátságba került. Leveleiben őt édesanyjának szólítja, bár nem csak őt hívta így. Leveleit részére, rendre így címzi: *"Zrínyi Dorka asszonynak"*.

Kora nagyszasszonyaival állt levelezésben, így: Nádasdy nádor özvegyével, Batthyányné Zrínyi Doricával, Nádasdyné Báthori Erzsébettel, Batthyány Ferenc özvegyével stb. Levelei szelídséget, odaadást és szeretetet tükröznek.

Levelező társai közül, talán özvegy Nádasdyné Kanizsai Orsolya állt hozzá a legközelebb. Leveleiben így szólítja meg Orsolyát: *"...szerelmes én édes asszonynomnak, én édes anyámnak. De neki ajánlotta gyermekeit is, mert hisz ő, atyja is, anyja is"*. Máskor így irt neki: *"Bizony, én is kívánnám, ha ott kegyelmednél volnék és szolgálhatnék kegyelmednek, de nincs min mennem"*. Csóron Margit és férje, igen sokat időzött az özvegy nádornénál, Kanizsai Orsolyánál. Barátságuk jele, hogy Margit, Orsolya nevű lánya, Kanizsai Orsolya udvarában élt és nevelkedett. Az özvegy nádorné igen szerette a kis Orsolyát. Egy ízben, mikor anyja magával vitte Egervárra, emígyen szabadkozott az a nádor özvegyénél: *"Ha tudtam volna ennyi ideig való késésemet, Orsikát bizony el nem hoztam volna kegyelmedtől, de ha az takarás /aratás / után felmegyek kegyelmedhez, kegyelmed aztán soha meg ne adja"*.

Ugyan is Csóron Margit és férje az Egervár-i várban lakott a legszívesebben.

Midőn, mint már írtam, 1569-ben férjét Bécsben gyógyíttatta, szintén levelét az özvegy nádornénak címezte: *"Eddig az mit orvosoltak rajta, semmit nem használt, hanem ma három óraker az császár fődoktorát... hívtuk vala, és az újabb orvosságokkal kezdi gyógyítani. Immár három doktor bánik vele, és holnap reggel az keze fejében az kis ujja mellett való eret akarja megvágatni, az ki az tüdejére szolgál az ér. A doktor nagy erős hitre, Istenére esküdt, hogy meggyógyul, csak szót fogadjon.", de nem néhány nap alatt gyógyul meg," mert a betegség nagy gyökeret vert, de mindazonáltal meggyógyul....Az hatalmas Isten az ő szent fiáért tanítsa az ű szent lelkivel az meggyógyulásnak orvosságához"*. De ekkor nem csak ura, de Tamás fia is betegen feküdt. Ezt írta ekkor Kanizsai Orsolyának: *"Nem tudom, mint vagyok: csak vajuszom ez világon az sok különféle keserűségben. De az én Istenemnek legyen mindenben az ő akarata"*. Fia Tamás még ez év telén ismét beteg lett. Ekkor az özvegy nádornétól kenőcsöt kért fia számára: *"Kegyelmed kis szolgálja - Nádasdy Tamás - az hideg immár két hete múlt minden nap on leli nagyon kegyetlenül. Semmi orvoslásom nem fog rajta, nem tudok, mit tennem"*.

De szelíd volta mellett, ha kellett még az országgyűléssel, sőt a királlyal is szembeszállt.

Példa erre, hogy Margit asszony valami okból elfogadta Pongrácz Benedeket s tömlőcbe záratta. Pongrácz felesége, Csomaki Ilona, Ernő főherceghez ment, s kérve kérte őt, bocsáttatná szabadon az urát. Csóron Margit nem sokat adott a főherceg parancsára. Sőt a foglyot Jánosházáról Egervárba vitette és ott újból bezáratta. Erre már királyi parancs szólította fel Pongrácz szabadon bocsátására. Erre így felelt: *"efféle királyi parancsokat Bécsben egy forintért lehet szerezni"*.

Erre Rudolf király 1586. március 6-án a harmadik királyi rendeletben meghagyta Margit asszonynak, hogy Pongráczot azonnal bocsássa el. Margit asszony a királlyal való dacolást megúsza, és még törvény elé sem vitték.

Csóron Margit, hasonlóan a 16. század nagyasszonyaihoz, a kert mellett, igen kedvelte az énekesmadarak dalát. Ha tehette, a kertben vagy a fák alatt hallgatta őket. A legkedveltebb madár a fülemüle volt, amit kalitkában is tartottak. Mivel azokat Kanizsai Orsolya is kedvelte, Margit gyakorta szerzett neki ilyen madarakat. Erről így írt egy levelében: *”Énrólam, szolgáló leányáról igen elfelejtkezék kegyelmed. Írjon az kegyelmed egészsége felől és az kegyelmed indulása felől is édes - asszonyom - anyám. Tegnap valának nálam néném. Egy fülemülét, ez ideit, jót hoztam tőlük, mely itt nálam vagyon, s kegyelmednek tartom. Kegyelmed azért mit parancsol, hogy ha felküldjem - e kegyelmednek, avagy mikor fölmegegyek, fölviigyem? Sárvárra elküldhetném, de onnét nincs kitől küldenem. Pethő Péterné mondá, hogy az kit kegyelmednek adott volt, annak az társa nála vagyon még, és igen jó... csak írja meg kegyelmed, és vagy felküldi, vagy pedig Sennyey uram menyegzőjekor ő maga megadja kegyelmednek, és mást is tart sokat, és kérem, hogy az mely jó leszen benne, kegyelmednek tartja, és azt mondja, ha mind kívánja is kegyelmed, kész kegyelmednek adni. Az is igen jó, az kit elhoztam. Csak kegyelmed parancsoljon, akár ugyan sereggel vigyek kegyelmedhez”. Egy másik levelében az özvegy nádornénak ezt írta: ” Pethő Péterné asszonynomnak mindjárt megírtam, az fülemülét hogy szépen tartsa, és azt mondja, hogy ez idei, fia is elég vagyon, hanem egyik másik jó leszen...Elszalasztotta egyiket, kit bizony igen bán. Azt mondja, minden nap bémegyen az kórakásra, ott szól, és csaknem meghalok belé, hogy meg nem foghatom”. Még ezen levelében írta: ”...az bolyfi fürdőt császár meglátta az köszvényről”. Továbbá, hogy Pethő Benedeknek ez az orvossága a köszvényre: ” Az béléndfüvet szedeti pünkösöd előtt, és mikor reá jön az köszvény, csak azzal keneti, és igen dicséri”. Máskor ezt írta özvegy Nádasdy Tamásnénak: ” Az Úristennek legyen hála, én mind az én szerelmes urammal és gyermekimmal egyetemben jó egészségbe vagyok...holtomig szolgálok mint szerelmes asszonynomnak és édesanyámnak....Az szegény lovászmesternét kiverték a plöngérhez / pellengérhez / kötözni, s három marokvesszővel verni erősen. Onnat eloldották, s mindaddig verték, hogy szegény az kapuba elesett, mint egy holt, és kocsin vitték el. Nyolc mérföldön ne maradhasson, azt hágták neki.... soha emberebli nem leszen, annyira megverték” .*

Csóron Margit nem csak levelében keresi fel gyakran a sárvári Nádasdy udvart, de személyesen is gyakorta járt ott. Volt, hogy olyankor is ott volt, mikor Kanizsai Orsolya az özvegy nádorné, távol volt otthonától. Ilyenkor ő vezette a sárvári gazdaságot. Gyakorta volt együtt Nádasdy Ferencsel a későbbi híres fekete béggel, ki Kanizsai Orsolya fia volt. Mikor a fekete bég felnőtt, levelezésük nem szűnt meg. 1572-ben például Csóron Margit, levele mellett, dinnyéket küldött neki. Máskor ezt írta neki: *”Kegyelmed parancsolt volt, hogy kegyelmednek valami üngöket varrattam volna. Kegyelmed megbocsássa, hogy ennyi ideig késett, oka az, hogy régen elvégeztem volna, de asszonyom - anyám igen beteges ember, nála kellett lennem. Immár sok időtől fogva ott voltam... Igen kérem az én örökké való szolgálatomért, hogy kegyelmed hozatna anyámnak az császár öfelsége patikájából valami eleven gyömbért”.*

1574-ben, valószínűleg, férjével együtt, részt vett Nádasdy Ferenc és Báthory Erzsébet esküvőjén a Báthory-várban, hiszen közeli rokonságban álltak a vőlegénnyel. Ekkor itt volt Zrínyi György vezetésével, szinte a teljes dunántúli magyar főnemesség is.

Csóron Margit és Báthory Erzsébet hamar jó viszonyba került egymással. Margit asszony 1584-ben így írt neki: *”Továbbá nagyságod kérem, hogy nekem megbocsásson, hogy én most mindjárt nagyságodhoz nem mehetek, mert im fiam Tamás igen beteg, és Pozsonyban kellek az doktorhoz magamnak vinnem, mert immár ugyan el is készültünk vala mind leányommal együtt nagyságodat látni, mert bizony szívünk szerint kívánnák nagyságodat látni. Lányomnak /Czobornénak/ is*

vénasszonya megbetegedett, kislejét nem lőn kire hagyni, és beteg időkből nem meri vele hordozni”.

1586-ban, Tarnóczy Farkas veszprémi kapitány katonái háborgatták Csóron Margit birtokait. Ezért levélben fordult segítségért Nádasdy Ferenchez: *”Ím az bezprémiek Sárga szállította, és nagy sok dúlságot cselekszenek. Az mezőről az én magam juhaira rámennek, és bárányban elvisznek valamit akarnak. Két tál etket követelnek a szegény jobbágyokon, s lopást nagy sokat cselekszenek. Éjjel házra mennek, s tikjokat, lúdjokat elviszik, fehér ruhájukat, borjait és sok számtalan dúlságot cselekednek”.*

Csóron Margit neve, rendre előfordult az országgyűléseken. 1596-ban Sopron és Vas megye követői, arra kérik az országos főkapitányt, hogy akadályozza meg, hogy az embereket ne fogasson el, és ne okozzon károkat a két megyének. Az ügy még 1598-ban sem zárult le. Igaz ekkor már csak Kingsberg báróval volt határviszálya.

Nádasdy-Choron címer (1569)

Gyakorta irt híreket Báthory Erzsébetnek, miket annak férjéről vagy testvéréről, gersei III. Pethő Gáspártól tudott meg, pl: *”Az nagyságod bátyját, Báthory uramat és Forgách uramat ott bent hagyták, és ott való földnek oltalmára, rablástól mitől őrizni az ott való földet, és ide bocsátták Rákóczi uramat és Dobót. Ezek eljöttek, úgy mint számlálván tizenkét ezörön vannak, és Lengyelországból jött ötszáz kozák, és velük vagyon, és Érsekújvárott vannak azok...Az vajda /Báthory Zsigmond / kiszállt, táborban vagyon, bizonyosan százezerőd magával. Mondják azt is, hogy az a hír, hogy Geszty Ferenc az ráccokkal elindult, és az Duna mellett jön fel Budára”.* Majd megírta még, hogy a kozákok megrabolták és feldúlták Tatárországot. *„Soha ne féljünk, hogy tatár több jöhessen ezeknél onnét belül, csak ezeket nem kellene innét többet hátrabocsátani”.*

Mint már kitűnt, birtokai védelmében, erélyesen lépett fel. Legyen erre egy másik példa is.

Rumy Mihály egyik embere 1604-ben, megverte egyik jobbágyát. Ezért így Rumynak, jobbágya védelmében: *”Kegyelmedet kérem, mint bizodalmas jóakaró szomszéd uramat, hogy kegyelmed el ne szenvedje azt, hanem kegyelmed törvény szerint láttassa meg, mert tudja, az Isten, hogy kegyelmednek véteni nem akarok, sőt inkább szolgálni, mert kegyelmed énnekem mindenkör jó szomszéd uram volt. Kegyelmed azért találom meg levelem által, hogy kegyelmed láttassa meg törvénnyel, mert az én szolgám és jobbágyom nagy kárban, és siralmat vallott ok nélkül, kit tudom, hogy nem kegyelmed akarójából esett”.*

Csóron Margit, férje halála után, közel három évtizedig volt özvegyasszony. Második házasságkötésre nem gondolt soha.

Csóron Margit utóbb, 1600-ban már Liszthy István felesége volt.²⁹³

Nádasdy Kristóf és Csóron Margit fiai, Nádasdy Tamás és László, míg lányuk Orsolya.

Nádasdy Orsolya, előbb Czobor Márton felesége lett, kitől egy fia született. Czobor halála után, báró gersei Pethő János fia báró gersei III. Gáspár felesége lett, kitől négy fia született, kik fiatalon elhunytak, és egy lánya Margit, aki az enyingi Török családba házasodott be.

Csóron Margit fia, Nádasdy Tamás, devecseri Csóron Frakszina lányát, gersei Pethő Zsuzsannát vette el feleségül. Ez főbenjáró bűnnek számított, hiszen igen közeli vérrokonok voltak. Ezért többször megidéztek őket az országgyűlés elé. Ide Nádasdy Tamás nem ment el, inkább beállt Bocskay István hadába, és mint a törökök szövetségese, küzdött a császáriak ellen. 1605. június végén, július elején a német csapatok és Kollonich fenyegetése miatt, Nádasdy Tamás és édesanyja, két zászlóalj katonával egyetemben, elhagyta Kőszeget, és Sümeg várába menekült. De itt sokáig nem időzhettek, mivel azt még ebben az évben a császáriak részére Batthyány Ferenc visszafoglalta. Mátyás főherceg ezért 1605. szeptember 8-án és 10-én elrendelte Nádasdy Tamás birtokainak elkobzását. De a magyar kamara a rendeletet nem merte végrehajtani. Az általános amnesztia végül meghagyta birtokait. Itt kell megjegyezni, hogy Nádasdy Tamás kőszegi birtoklása 1605-ben, igen érdekes dolog. Ugyan is Kőszeget, édesanyja Devecseri Csóron Margit, 1586. június 11-én elzalogosította II. Mátyás magyar királynak, a hozzá tartozó birtokokkal együtt. A pénzt, mit a kőszegi uradalomért kapott, Nádasdy Tamásnak adta, aki azt elköltötte.²⁹⁴

1609-ben Csóron Margit és fia Nádasdy Tamás, még a kőszegi uradalmat is visszakapta.

Másik fia, Nádasdy László, Zichy Zsuzsannával kötött házasságot.

Csóron Margit fia Nádasdy Tamás, és Csóron Frakszina lánya gersei Pethő Zsuzsanna házasságkötése a közeli rokonság miatt az egyházi és a hazai törvényekbe ütközött. A házasságot Csóron Margit támogatta, míg Frakszina nem. Az ellenzők között volt Nádasdy Ferenc is. A házasságot Zrínyi Györgynek sem sikerült keresztülvinnie. Pethő Zsuzsanna így Alapy Gáspár férje lett, de hamar megözvegyült. Ez után 1599-ben hozzá ment Nádasdy Tamáshoz a törvények ellenére, ami hűtlenségi pert vont maga után. Perüket Balassa Bálint peréhez hasonlították, ami birtokelkobzással végződött.

1605 májusában Nádasdy II. Tamás Bocskai István hajdúcsapatainak támadása elől családjával és édesanyjával, Choron Margittal Sümegre menekült, magára hagyva Kőszeget, amit Nádasdynak kellett volna védenie a hajdúkkal szemben. Viszont a hajdúk nem ostromolták meg Kőszeget.²⁹⁵ Ennek oka, hogy Nádasdy Tamás Bocskai pártjára állt mindvégig. Ekként jutott a szentgotthárdi Lobkowitz-Poppelféle castellumhoz, amelyet Némethy Gergely, Bocskai

²⁹³ Veress D. Csaba: Uo. 47. oldal.

²⁹⁴ Katona Imre: A Mikek Vas megyei kapcsolatai: Savaria: A Vas megyei múzeumok értesítője: Vol. 13-14, 1979-1980: 307 - 323. oldalak.

²⁹⁵ Századok – 2010, KÖZLEMÉNYEK: Bariska István: Nádasdy II. Tamás és a Bocskai-felkelés

dunántúli kapitánya 1605. július 4-én (más adatok szerint július 27-én) Sárváron kiadott oklevelében Nádasdynak és utódainak adományozott. Nádasdy és családja utóbb visszaköltözött Kőszegre, majd 1605. június 30-án ismét elhagyták a várost, mert nem akarta bevárni a Habsburg haderőt. Ekkor két zászlóalj kísérte Nádasdyt.

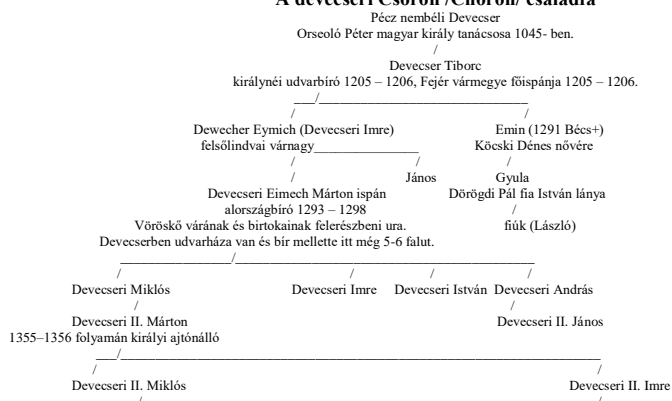
Az 1606. júniusi bécsi békében „fekvő jószágaira nézve” is visszafogadta kegyeibe az uralkodó, és így biztosította Nádasdy személyi és vagyoni szabadságát.²⁹⁶ Az uralkodó viszont ezt az Alsó-ausztriai Kamara birtokaira nem tekintette érvényesnek.²⁹⁷

Csóron Margit pontos halálának idejét nem ismerjük. Annyi biztos, hogy még 1609-ben, életben volt.²⁹⁸

Bár halálával a Devecseri Csóron család a sírba szállt, de leányági utódai ezen nagynevű és igen régi családnak, mind a mai napig élnek.

A Csóron családdal kapcsolatos irodalom teljességgel még nem lett feldolgozva. Ezen munka sem dolgozta fel teljességgel a birtokszerzéseket, hivatali ügyviteleket és építkezéseket.

A devecseri Csóron/Choron/ család

²⁹⁶ Vasárnapi Ujság – 19144. Történelem; régészet és rokontárgyúak 192. oldal: Takács Sándor; Nádasdy Tamás házassága.

²⁹⁷ Századok – 2010, KÖZLEMÉNYEK: Bariska István: Nádasdy II. Tamás és a Bocskai-felkelés

²⁹⁸ Takács Sándor: Uo. 117 - 129. oldal.

- Csermelyi József: A kaboldi uradalom és a kaboldi báróság 15–16. századi története http://real.mtak.hu/71584/3/Kabold-tanulm%C3%A1ny_v3.pdf
- Czeidli József: Csóron András legendája, Veszprémi Napló, 2016. július (72. évfolyam, 153-178. szám) 2016-07-11 / 161. szám:
- Egyetemes Magyar Encyclopaedia 4. Asaba-Azzolino, Á-Ázsiai társaságok (Pest, 1862) Ábrahám
- Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai 1526 - 1848: Argumentum kiadó Budapest 1994:
- Faragó Dávid: A Gorbovai/Izsákfalvi Márk család története a 15–16. században: TURUL, XCIII. évfolyam, 2020. 4. füze
- [Faragó Dávid](#): Minden a házasságon múlik? Avagy ki volt Istvánffy Miklós, a magyar Livius ismeretlen sógora? <https://ujkor.hu/content/minden-a-hazassagon-mulik-avagy-ki-volt-istvanffy-miklos-a-magyar-livius-ismeretlen-sogora>
- Fügédi Erik: Ispánok, bárók, kiskirályok: Budapest 1986.
- Fülöp András: Ásatások Somló várában: kutatási helyzetkép: Műemlékvédelem, 2007 (51. évfolyam, 1-6. szám) 2007 / 1. szám: VÁRKUTATÁSUNK MAI HELYZETE:
- Garády: A Hazai Okmánytár II. kötetének ismertetése Századok – 1869
- Hamar Imre: Szólások, legendák, igaz történetek: Veszprémi Napló, 1981. augusztus (Veszprém, 37. évfolyam, 179-203. szám), 1981-08-11 / 187. szám:
- Hidegkuti Mihály: Hidegkút története
- https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/hidegkut/hidegkut_tortenete/pages/005_a_falu_tortenete.htm
- Horváth Elek: Pápa végvári szerepe a XVI. században; Magyar Katonai Szemle, 1935 (5. évfolyam, 3. negyedév), HADTÖRTÉNET ÉS HADILEVÉLTARI OKMÁNYOK
- Hungler József: A török kori Veszprém; Veszprémi Napló, 1986. december (Veszprém, 42. évfolyam, 274-307. szám) 1986-12-23 / 301. szám: H. Gy.: Viszontagságos múltunkból
- Ila Bálint: A regionális kutatásról; Levéltári Szemle, 18. (1968) 1. szám, HELYTÖRTÉNETÍRÁS, 210–215. oldal
- Ivicsics Péter: Kisebb végvárak, véghelyek Vas megyében: Szerk: Petercsák Tivadar: Végvárak és régiók a XVI - XVII. században: Studia Agriensia 14:
- Karlinszky Balázs Péter: A veszprémi káptalan a középkorban. A veszprémi székeskáptalan középkori birtokai: Doktori (PhD) értekezés, Piliscsaba, 2013.
- Kiss Gábor: Várak, várkastélyok, várhelyek Magyarországon: Panoráma Kiadó 1984.
- Gróf Kemény József: A Nagyköpcsényi Listi család eredete, növekedése és hanyatlása: Új Magyar Múzeum 4/1 (1854): Történet:
- Kristó Gyula: Az államalapítás korának írott forrásai: Szeged 1999.
- Kristó Gyula: Csák Máté: Budapest 1986.
- Koppány Tibor: A castellumtól a kastélyig; MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ, 23. ÉVFOLYAM 1974 / 4. sz., TANULMÁNYOK:
- Koppány Tibor: Devecser Esterházy-kastély Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 448.
- Koppány Tibor: A Devecseri kastély kutatása: Építés és építészettudomány XV.köt.1-4.szám.
- Koppány Tibor: A közép-Dunántúl reneszánsz építésze Ars Hungarica, 1984 (12. évfolyam, 1-2. szám) 2. szám, Tanulmányok
- Koppány Tibor: Középkori templomok és egyházas helyek Veszprém megyében: Veszprém megyei múzeumok közleményei 6/1967 I-II. kötet.
- Koppány Tibor: A Sümegi vár és a Devecseri kastély reneszánsz kőfaragványai (Magyarország építészeti töredékeinek gyűjteménye 7. Budapest, 1995) A devecseri kastély reneszánsz kőfaragványaiIII: Történeti adatok

- Lányi Károly: Magyar Catholicus Clerus érdemeinek történet-igazolva emléke (Pozsony, 1848), Első korszak: Tárgyi átnézet
- Lichtneckert András: Az arácsi szőlőhegy és szőlőhegyi önkormányzat története: Doktori (PhD) értekezés, Debrecen, 2007.
- Lukács Károly dr.: Balatoni fogas említése egy közel 400 éves magyar kéziratban: Halászat, 1943 (44. évfolyam, 12. szám) 1943-02-15 / 2. szám
- Lukacsics Pál: Kinizsyné Magyar Benigna örökösei: Turul 1934 (A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye). I. Értekezések és önálló cikkek:
 - Magyar Nagylexikon: Budapest, 2000. 10. kötet (Ir-Kip).
 - Magyary-Kossa Gyula Dr.: Magyar orvosi emlékek III. - A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára 128. (Budapest, 1931), Magyar orvostörténeti adattár (1000-1700)
 - Maksay Endre: Sopron vármegye birtokos társadalma a XVI. század közepén: Soproni Szemle 33. évfolyam, 1979/2.
 - Mezey László: A somlővásárhelyi premontrei apácák: Veszprém megyei múzeumok közleményei 11/1972.
 - Mikó Árpád: Bornemisza (Abstemius) Pál végrendelete 1577-ből: adatok a nyitrai, az óbudai, a veszprémi és a gyulafehérvári egyház középkori kincseinek sorsához, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ 45. ÉVFOLYAM (1996) 1996 / 3-4. sz. KUTATÁS.
 - Míthay Sándor: Az ugodai vár feltárásának eredményei: Pápai Múzeumi értesítő 1 -1988:
 - Nagy Imre: A Pécz nemzetség örökösödési pere 1425-1433. (Budapest, 1892.)
 - Nagy Iván: Magyar Nemes Családok... Batthyányi család címszó.
 - Nagy Iván: Magyar Nemes Családok /Devecseri család címszó/
 - Nagy Iván: Magyar Nemes Családok... /gersei Pethő címszó/.
 - Nagy Iván: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. 11. kötet (1865) Thurzó család. (Bethlenfalvi)
 - Nagy I., Véghely D., Nagy Gy.: Zala vármegye története: Oklevéltár
 - Nyulásziné Straub Éva: Öt évszázad cimerei a Magyar Országos Levéltár Cimereslevelein: Corvina Kiadó 1987:
 - Pannonhalmi Főapátság Főapátsági Levéltárának Weblapja
 - Pauer Imre szerk.: Értekezések a Történeti Tudományok köréből 21. kötet (1905-1908), 3. Erdélyi László: A tihanyi apátság kritikus oklevelei. (1906)
 - Pálffy Géza: Várak, térképek, a török korban: História 2000 / 4. szám, MŰHELY:
 - Rainer Pál: Balatonfüred és Balatonarács története - A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 14. (Veszprém, 1999), III. Középkor
 - Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre 1. Az Esztergami egyház-tartomány (Pest, 1870) IX. Fejezet. Váczi püspökség
 - Sümeghy Dezső: Sopron vármegye levéltárának Oklevél-gyűjteménye. I. rész: középkori oklevelek 1236-1526 (Sopron, 1928)
 - Szabó József: „Honfi kegyeld e helyet...” Sümeg újjáépülő hétszáz éves várában tatár- és kuruckori emlékekből rendeznek be múzeumot: Magyar Nemzet, 1958. szeptember 14. évfolyam 1958-09-19 / 221. szám
 - Szabó Károly, Szopori Nagy Imre (közli): Monumenta Hungariae Historica 2. Scriptores 31.: Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI–XVIII. századból (Bp., 1881) GYULAFI LESTÁR FÖLJEGYZÉSEI. 1565-1605, GYULAFI LESTÁR ÉLETE ÉS MUNKÁI
 - Szántó Imre: A végvári rendszer kiépítése a Balaton környékén 1541 - 1566: Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei: 11/1972:
 - Szántó/Zalaszántó hely-, és a Szekér familia családtörténetének kutatása: Eltűnt települések (Kovácsi, Hidegkút, Vátka, Tátika)
 - <http://zalasantoiszeker.hupont.hu/41/eltunt-telepulesek-kovacsi-hidegkut-vatka-tatika>

- Szőcs Tibor: Egy (nem) tipikus alországbíró a késő Árpád-korból: Devecseri Emych fia Márton: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS ACTA HISTORICA, TOMUS CXXXVIII. Szeged 2015.

- Szederkényi Nándor: Heves Vármegye Története II. kötet
- Takáts Sándor: Nádasdy Tamás házassága; Vasárnapi Ujság – 1914/ 4. Történelem; régészet és rokontárgyúak, 192. oldal
- Takáts Sándor: Régi magyar nagyasszonyok, Budapest 1982.
- Takács Tibor: A sümegi vár, Honvédségi Szemle 2006/12006 / 2. szám:

HADTÖRTÉNELEM

- Tóth Endre: Hoholt - Hahót. A jövővény nemzetségek eredetéhez: Századok – 2003, TANULMÁNYOK:

- Török Márta doktori értekezése ELTE BTK:

<http://doktori.btk.elte.hu/hist/torokmarta/diss.pdf>

- Újhegyi Béla: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig 1. A-H - Történeti, nép- és földrajzi könyvtár 52. (Temesvár, 1892), I. Okiratok által hitelesített nemzetségek
- Varga Szabolcs: A devecseri Choronok: Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VIII. évfolyam 2001/3. szám, Tanulmányok:
- Veress D. Csaba: Devecser évszázadai: Veszprém 1996.
- Veress D. Csaba: Várak a Bakonyban: Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1983.
- Veszprém Megye Régészeti Topográfiája: Budapest: Akadémiai Kiadó, 1969-1970.
- Vörös István: Az ugodai vár középkori állatsontmaradványai: Pápai Múzeumi Értesítő 1 - 1988:

Cím nélküli internetes források:

- https://mi.abtk.hu/images/gyujtemenyek/regeszta-mutatok/masodik-sorozat/fiok_144_a-i-10_szemely_erksebet_f.pdf
- <http://monasterium.net:8181/mom/HU-MNL-DLGYUJ/MAGNMTQ10/115813/charter>